

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ

PAKOLAISTOIMISTO

**SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖN
MONISTEITA 1993:32**

**Terveyssanasto
Terveysavain
albania**

**Sanastoa terveydenhoitohenkilöstölle ja
terveydenhoito-ohjeita pakolaisille**

Helsinki 1993

ISBN 951-47-8325-5

ISSN 1236-200X

Julkaisija

Julkaisun päivämäärä

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ

30.12.1993

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri)	Julkaisun laji Sanasto/ohjeita
-	Toimeksiantaja STM:n pakolaistoimisto
-	Toimielimen asettamispm -

Julkaisun nimi (myös ruotsinkielinen) TERVEYSSANASTO - TERVEYSAVAIN ALBANIA

Julkaisun osat

Tiivistelmä

Terveyssanasto koostuu yksinkertaisista kysymyksistä, joita terveydenhuollossa tarvitaan. Terveyssanasto 1 sisältää seuraavat tilanteet: asiakkaan henkilötietojen selvittäminen, omaisten tiedot, taustatiedot, neuvolakäymät, koulu-terveydenhuolto, suun terveydenhuolto, terveysaseman päivystys ja sairaalahoito.

Terveysavain sisältää 19 ohjetta perusterveydenhuollosta, henkilökohtaisesta hygieniasta ja rokotuksista.

Kyseessä on koekäyttöön tarkoitettu julkaisu, joten jatkotoimenpiteistä päätetään vasta kokeilun ja saadun palautteen pohjalta.

Avainsana: (asiasanat)
terveyssanasto, terveydenhoito-ohjeita

Muut tiedot
Terveyssanasto on käännetty arabiaksi, englanniksi, persiaksi, ranskaksi, serbokroatiaksi, somaliksi, venäjäksi ja vietnamiksi ja Terveysavain aluksi vain albaniaksi. Kukin kieli ilmestyy omna monisteena.

Sarjan nimi ja numero	ISSN	ISBN
Sosiaali- ja terveysministeriön monisteita 1993:32	951-47-8325-5	1236-200X

Kokonaissivumäärä	Kieli	Hinta	Luottamuksellisuus
50	albania	-	-

Jakaja	Kustantaja
STM/Pakolaistoimisto	STM/Pakolaistoimisto

30.12.1993

ALBANIA - TERVEYSSANASTO - TERVEYSVAIN

KÄYTTÄJILLE

Terveyssanasto on tarkoitettu pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden kanssa työskentelevän terveydenhuoltohenkilöstön käyttöön. Terveyssanasto ei voi koskaan korvata omaa kielitaitoa, ammattitaitoista tulkkia eikä oman ammattitaidon ja erilaisen kulttuuritaustan omaavan potilaan tai asiakkaan vuorovaikutusta. Se tarjoaa vain vaatimatonta apua ja "hiukan kättä pidempää".

Terveyssanasto koostuu yksinkertaisista kysymyksistä, joita terveydenhuollossa tarvitaan. Terveyssanasto sisältää kysymyksiä seuraavista tilanteista: henkilötiedot, perhesuunnittelu, neuvolakäynnit, kouluterveydenhuolto, suun terveydenhuolto, ilta- ja viikonloppupäivystys ja sairaalahoido.

Terveysvain koostuu terveydenhoito- ja sairaanhoito-ohjeista. Monisteessa on seuraavat ohjeet: kuumeen mittaaminen, kuumeen hoito, flunssan hoito-ohjeita, päättain hoito, syyhypunkin hoito, suolistolaiset, salmonellosis, ummetuksen hoito, ripulin hoito, ohje hepatiitti B:n kantajalle, tuberkuloosi, virtsa- ja ulostenäyte, kuinka käytän kondomia ja rokotukset. Tarkoitus on, että terveydenhoitaja kopioi potilaalle omasta "käsikirjastaan" tämän tarvitseman ohjeen.

Terveyssanasto ja terveysvain ovat saaneet alkunsa pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden vastaanoton parissa työskentelevien terveydenhoitajien aloitteesta. Lähtökohtana on aineisto, jonka he ovat muokanneet. He ovat kehittäneet tätä materiaalia yhdessä sosiaali- ja terveysministeriön pakolaistoimiston kanssa. Erikoissuunnittelija Helinä Kokkarinen on muokannut sanaston. Saamme kiittää terveydenhoitajia siitä, että tämä aineisto on nyt kaikkien käytettävissä. Kiitos kuuluu myös erikoistutkija, LL Hanna Nohynekille, joka on käynyt läpi Terveysvaimen tekstit ja tehnyt niihin korjauksia ja parannuksia. Käännöstyön on tehnyt Enver Thaçi Lingua Nordica-ta.

Tässä monisteessa on kehittämisen ja uudistamisen varaa. Tämä on yksi syy siihen, että Terveyssanasto ja terveysvain ilmestyvät monisteena. Toinen syy on kustannusten säästö: jokainen käyttäjä voi kopioida monistetta tarpeidensa mukaan. Säästämme myös kääntäjien voimavaroja, kun Terveysvaimen ohjeet nyt saadaan valtakunnalliseen käyttöön. Kaikki palaute on tervetullutta.

Toimistopäällikkö Mervi Virtanen

Tp. tiedottaja Tarja Summa

TERVEYSSANASTO 1: SUOMI - ALBANIA

ASIAKKAAN HENKILÖTIETOJEN
SELVITTÄMINEN

SHQARIMI I SHENIMEVE
PERSONALE TE PALES

HENKILÖTIEDOT

SHENIMET PERSONALE

<ol style="list-style-type: none"> 1. Kirjoita henkilötietosi tähän. 2. Onko sinulla KELA/sairasvakuutuskorttia? 3. Mikä on sinun sukunimesi? 4. Mikä on sinun etunimesi? 5. Mikä on syntymäaikasi? 6. Minä vuonna olet syntynyt? 7. Missä kuussa olet syntynyt? 8. Monesko päivä olet syntynyt? 9. Mikä on henkilötunnuksesi?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Shkruaj këtu shënimet personale. 2. A keni ju kartën e entit të sigurimit social dhe shëndetsor. 3. Si është mbiemri i juaj? 4. Si është emri i juaj? 5. Cila është datlindja e juaj? 6. Në cilin vit jeni lindur? 7. Në cilin muaj jeni lindur? 8. Në cilën ditë jeni lindur? 9. Cili është numri personal?
---	---

OSOITETIEDOT

ADRESA

<ol style="list-style-type: none"> 1. Mikä on osoitteesi? 2. Kirjoita osoitteesi, ole hyvä. 3. Onko sinulla puhelinta? 4. Mikä on puhelinnumerosi? 5. Mikä on työpaikkasi puhelinnumero?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Cila është adresa juaj? 2. Ju lutem, shkruaje adresen tënde. 3. A keni telefon? 4. Cili është numri i telefonit? 5. Cili është numri i telefonit në vendë të punës?
---	--

LAPSEN HENKILÖTIEDOT

SHENIMET PERSONALE TE FEMIJES

<ol style="list-style-type: none"> 1. Lapsen nimi. 2. Alleiviivaa lapsen kutsumanimi, ole hyvä. 3. Äidin/isän/hooltajan nimi. 4. Lapsen sisarukset ja iät sekä nimet. 5. Missä lapsi on hoidossa? 6. Missä koulussa lapsi on? 7. Onko sinulla neuvolakorttia?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Emri i fëmijës. 2. Ju lutem, nënvizoje emrin thirrës të fëmijës. 3. Emri i kujdestarit/nënës/babait. 4. Vëllezrit dhe motrat e fëmijës mosha si dhe emrat e tyre. 5. Ku është fëmiju në kujdesje. 6. Në cilën shkollë shkon fëmiju. 7. A keni ju kartën e këshillimores?
--	---

OMAISTEN TIEDOT**SHENIMET PER ANTARET
E FAMILJES**

1. Oletko naimaton?	1. A jeni i pa martuar?
2. Oletko naimisissa?	2. A jeni i martuar?
3. Oletko eronnut?	3. A jeni i shkurorëizuar?
4. Oletko leski?	4. A jeni vejan/vejush?
5. Oletko avoliitossa?	5. A jetoni në bashkësi jash-të martesore?
6. Onko sinulla lapsia?	6. A keni fëmijë?
7. Kuinka monta lasta sinulla on?	7. Sa fëmijë keni?
8. Minä vuonna lapsesi ovat syntyneet?	8. Në cilat vite janë lindur fëmijët?
9. Kuka on lähin omaisesi?	9. Kushë është më i afërmi i juaj?
10. Kuka on lähin tuttavasi tai ystäväsi Suomessa?	10. Kush është më i njohuri/a apo shoku/shoqja i/e juaj në Finlandë?
11. Mikä on hänen osoitteensa?	11. Cila është adresa e tij/saj?
12. Mikä on hänen puhelinnumerosa?	12. Cili është numri i telefonit të tij/saj?

ASIAKKAAN TAUSTATIEDOT**TË DHËNAT THEMELORE
TE PACIENTIT**

1. Mikä on äidinkielesi?	1. Cila është gjuha amtare e juaj?
2. Minkä maan kansalainen olet?	2. Shtetas i cilit vend jeni?
3. Minkä on etninen taustasi?	3. Cili është grupi etnik i juaj?
4. Mitä kieliä puhut?	4. Çfarë gjuhë flitni?
5. Tarvitsetko tulkkia?	5. A ju duhet përkthyesi?
6. Minkä kielisen tulkin haluat?	6. Në çfarë gjuhe dëshironi përkthyesin?
7. Osaatko lukea?	7. A dini të lexoni?
8. Osaatko kirjoittaa?	8. A dini të shkruani?
9. Ymmärrätkö suomalaisen tapaan kirjoitettuja kirjaimia/numeroita?	9. A dini ti lexoni shkronjat/ numrat të cilat përdoren në Finlandë?
10. Mikä on ammattisi?	10. Çfarë është profesioni i juaj?
11. Oletko koululainen?	11. A jeni nxënës?
12. Oletko opiskelija?	12. A jeni student?
13. Oletko kotirouva/-äiti?	13. A jeni amvise?
14. Oletko ollut töissä?	14. A keni qenë e punësuar?

TERVEYSASIAKIRJAT

DOSJA SHËNDETSORE

<p>Saako sinua koskevia terveystietoja hankkia/luovuttaa hoitostasi vastaavien työntekijöiden käyttöön?</p>	<p>A lejoni që puntorët shëndetësor të cilët janë obliguar për mjekimin tuaj të shërbehen me shënimet kërkuara për shëndetin tuaj?</p>
<p>Onko sinulla: * neuvolakortti * ajanvarauskortti * KELA/sairausvakuutus kortti * rokotuskortti * terveyskortti</p>	<p>A keni : * kartën e këshillimores * kartën për rezervimin e kohës * kartën e entit të sigurimit social dhe shëndetësor * kartën për vaksinim * librezën shëndetësore</p>

TERVEYDENHOITO

KUJDESI SHËNDETESOR

PERHESUUNNITTELU- JA
ÄITIYSNEUVOLASSA

PLANIFIKIMI I FAMILJES DHE
KSHILLIMORET PER SHTATEZANA

Tuleeko sinulla verta alapäästä kerran kuukaudessa?	A keni gjakëderdhje nga mitra një herë në muaj?
Onko sinulla kuukautiset?	A keni menstruacionet?
Kuinka vanha olit, kun kuukautiset alkoivat?	Sa vjeqare keni qenë kur ju kan filluar menstruacionet?
Kuinka pitkä aika on kuukautisten alusta seuraavien kuukautisten alkuun?	Sa kohë ju zgjasin menstruacionet e para deri tek fillimi i të tjerave?
Kuinka pitkä on kuukautiskierrosi?	Sa gjatë i keni menstruacionet?
Kuinka monta päivää vuoto kestää?	Sa ditë zgjatë gjakëderdhja?
Milloin olivat kuukautiset viimeksi?	Kur keni pas menstruacionet e fundit?
Onko kuukautisvuoto * normaalia * niukka * runsas?	A është gjakëderdhja gjatë menstruacioneve * normale * e dobët * e shumë
Ovatko kuukautesi säännölliset?	A i keni menstruacionet me rregull?
Onko sinulla kuukautiskipuja?	A keni dhimbje gjatë menstruacioneve?
Onko sinulla alavatsakipuja?	A keni dhimbje në pjesën e poshtme të barkut?
Käytätkö kalenteria seuratesasi kuukautisiasi?	A përdorni kalendar për përcjelljen e menstruacioneve?
Tuleeko kuukautisiesi välillä jotain muuta vuotoa?	A keni ndonjë rrjedhje tjetër në mesë të menstruacioneve
Onko vuoto * veristä * pahanhajuista * paksua, paakkuista, viher-tävää?	A është rrjedhja * me gjakë * erë të keqe * trashë, fluska, e verdhë?
Onko alapäässä kutinaa, kirvelyä, haavaumia?	A keni kruarje, djegëje, apo plagë në organin gjenital?
Onko aikaisempia * tulehduksia * leikkauksia * keskenmenoja * keskeytyksiä? - montako?	A keni pasë më herët * infeksione * operacione * lindje parakohshme, dështim * abortime? - sa?
Onko sinulle tehty ympärileikkaus? Minkä ikäisenä?	* A ju kanë bër juve rrethperrerje (heqje të lufshës)? Sa vjeqare?

Onko kirvelyä virtsatessa?	A keni djegëje gjatë derdhjes së urinës?
Oletko käyttänyt mitään ehkäisyä? * keskeytetty yhdyntä * varmat päivät * pillerit * kierukka * kondomi * pessaari	A keni përdorë mjete parandaluse? * për ndalimin e farës * ditët e sigurta * hapat * spiralen * kondomin * diafragmë
Milloin sinulle on viimeksi tehty gynekologinen tutkimus?	Kur keni qenë herën e fundit në kontrollë gjinekologjike?
Millon sinulta on otettu viimeksi irtosolunäyte (papa)?	Kur ju keni bër herën e fundit testin e papës?
Oletko itse tuntenut kierukan langat?	A mundeni vetë ti prekni penjët e spirales?
Haluatko raskauden ehkäisyä?	A dëshironi mjete parandaluse kundër shtatëzanis?
Onko sinulle tehty sterilisatio?	A ju është bër sterilizimi?
Milloin olet viimeksi ollut sukupuoliyhteydessä?	Kur keni pasur herën e fundit mardhënje seksuale?
Onko sinulla vakituinen sukupuolipartneri?	A keni partner të përherëshëm seksual?
Onko sinulla useita sukupuoli partnereita?	A keni partnerë të shumtë seksual?
Oletko ollut aikaisemmin raskaana? - Kuinka monta kertaa?	A keni qenë më herët shtatëzënë? - Sa herë?
Onko sinulla aikaisempia synnytyksiä? - Kuinka monta?	A keni lindur më herët? - Sa herë?
Oletko synnyttänyt alateitse? - Kuinka monta kertaa?	A keni lindur normal? - Sa herë?
Onko sinulle tehty keisarinleikkaus? - Kuinka monta kertaa?	A ju është bër juve operacioni cezarianë? - Sa herë?
Oletko nyt raskaana? - Kyllä / ei / en tiedä.	A jeni tash shtatëzëne? - Po / jo / nuk e di.
Raskaustesti tehdään aamuvirtsasta laboratoriossa.	Testi për shtatëzëni bëhet me urinë të mengjesit në laborator.
Tupakoitko? - Kuinka monta savuketta päivässä?	A pini duhanë? - Sa cigare në ditë?
Käytätkö alkoholia?	A përdorni alkoholin?
Käytätkö säännöllisesti jotakin lääkettä? - Kirjoita lääkkeen nimi, ole hyvä.	A përdorni rregullishtë ndonjë barë? - Shkruani emrin e barit, ju lutem.

Kuinka kauan olet ollut raskaana?	Qe sa kohë jeni shtatëzëne?
Raskaus kestää normaalisti 40 viikkoa.	Shtatëzënia normale zgjatë 40 javë.
Aluksi käyt äitiysneuvolassa kerran kuukaudessa, raskauden edetessä useammin.	Në fillim vini një herë në muaj në këshillimore, në vazhdim të shtatëzënis më shpeshë.
Jokainen raskaana oleva käy vähintään kerran sairaalan äitiyspoliklinikalla.	Çdo shtatëzëne shkon së paku një herë në kontroll në spital në kliniken për shtatëzëni?
Lääkärin tapaat noin neljä kertaa.	Do të takoheni me mjekun rrethë katër herë.
Äitiyspoliklinikalla seurataan sikiön kehittymistä.	Në klinikën për shtatëzëni do të percillet zhvillimi i fetusit (foshnjes).
Tuleeko lapsen isä mukaan synnytykseen?	A do të jetë prezentë babai i fëmijës gjatë lindjes?

**NEUVOLASSA ÄIDILLE TEHTÄVÄT
TARKASTUKSET**

**KONTROLLIMET E SHATEZENAVE
NE KESHILLIMORE**

Jätä virtsanäyte tähän purkkiin, ole hyvä.	Ju lutem, vendosni sasin e urinës në këtë gotë plastike.
Otetaan verinäyte * sormenpäältä * kyynärtaipeesta.	Do të marrim mostrën e gjakut * nga gishti * nga vena
Punnitaan. - Mitataan.	Masim peshën. - Masim
Mitataan verenpaineesi.	Masim shtypjen e gjakut.
Nousisitko tutkimuspöydälle.	Ju lutem, vendosuni në shtratë për kontrollim.
Ottaisitko vatsan paljaaksi.	Zhvesheni barkun lakuriq.
Teen ulkotutkimuksen.	Bëj kontrollim të jashtëm.
Mittaaan kohdun korkeuden/vatsan ympäryksen.	Masim lartësin e mitrës / dhe diametrin e barkut.
Kuuntelen torvella/sydänäänilaitteella sikiön sydänäänit - seuratakseni raskauden edistymistä ja sikiön vointia.	Ndëgjojë me ndëgjonjëse të rrahurit e zemrës së foshnjës suaj të konstatoj se si përparon shtatëzënia dhe si ndihet fëmija .
Raskaus edistyy normaalisti. Kaikki on hyvin.	Shtatëzënia zhvillohet normalisht. Krejtë është në rregull.
Tule käymään lääkärin vastaanotolla, ole hyvä.	Ju lutem, ejani në kontrollë tek mjeku.
Tule uudestaan vastaanotolleni, ole hyvä.	Ju lutem, ejani prapë në kontrollë tek mjeku.
Seuraava aika terveydenhoitajan vastaanotolle _____	Kontrollimi i ardhshëm tek motra medicinale _____
Seuraava aika lääkärille _____	Kontrollimi i ardhëshëm tek mjeku _____
Täytämme yhdessä seuraavat avustushakemukset: * äitiysavustushakemus * äitiys-, isyys- ja vanhempainraha hakemus	Plotësojmë së bashku formularët për ndihmë sa vijon: * formularin për ndihmë për lindje * formularin për ndihmë në të holla, nënës, babait dhe për prind.
Vie tämä paperi * työnantajalle * KELA:n toimistoon * sosiaalitoimistoon * asuntovirastoon * puolison työpaikalle	Dërgo këtë dokument * punëdhënsit * në zyrën e entit të sigurimit social dhe shëndetësor * në zyren sociale * entin banesor * nëpunësit për të martuar në vend të punës
Osoite on _____	Adresa është _____

Liiku säännöllisesti.	Lëvizni rregullisht.
Syö monipuolisesti.	Ushqehuni me ushqime të llojllojshëm.
Vältä rasvaisia, suolaisia ja makeita ruokia.	Shmanguni ushqimit të yndyrshëm, të njelmët dhe të ëmbël.
Älä tupakoi, älä käytä alkoholia raskauden aikana.	Mos pi duhanë, mos përdor alkohol gjatë kohës së shtatëzënisë.
Yhdyntä on mahdollinen koko raskauden ajan, ellei lääkäri anna muita ohjeita.	Mardhënjet seksuale janë të mundëshme gjatë tër kohës së shtatëzënisë, në qoftë se mjeku nuk ju jepë udhëzime tjera.
Käytä vain lääkärin määräämiä lääkkeitä raskauden aikana.	Përdor vetëm barnat e caktuara nga mjeku gjatë kohës së shtatëzënisë.
Vältä lääkkeiden käyttöä raskauden aikana.	Shmangu përdorimit të barnave gjatë kohës së shtatëzënisë.
Jos sinulla on raskautesi aikana veristä vuotoa, voimakasta kipua tai muita oireita, ota heti yhteyttä neuvolaasi.	Në qofse gjatë kohës së shtatëzënisë keni gjakëderdhje dhimbje të forta apo simptome tjera kontakto menjherë me kshillimoren.
Lapsesi syntyy _____	Fëmiju lindë _____
Suomessa isä tai tukihenkilö voi tulla mukaan synnytykseen. Hänen tulee tällöin osallistua synnytysvalmennukseen.	Në Finlandë gjatë lindjes mundë të jetë prezentë babai apo ndonjë person i afërmë. Në këtë rast ai duhet të vijë në parapërgatitje për këtë qëllim.
Kun sinulla on säännöllisiä supistuksia ja/tai lapsivettä alkaa valua alapäästä, lähde synnytysairaalaan.	Kur keni tkurrje të rregullta apo fillon të rrjedhë uji i fetusit nga organi gjental, shkoni në spitalë për lindje.
Synnytysairaalan osoite on _____	Adresa e spitalit për lindje është _____

HENKILÖKOHTAINEN HYGIENIA

HIGJIENA PERSONALE

Millaista kuukautissuojaa käytät?	Çfarë mjete mbrojtëse përdorni gjatë menstruacioneve?
A. En käytä kuukautissuojaa. B. Käytän * kertakäyttöistä sidettä * itsetehtyä kuukautissuojaa * emättimen sisään laitettavaa tamponia.	A. Nuk përdori mjete mbrojtëse për menstruacione. B. Përdori * fasha për përdorim të njëhërëshëm. * mjete të rregulluara vetë * tampona vaginal (për vendosje mbrenda)
Suorita alapesu päivittäin pelkällä vedellä.	Pastroni çdo ditë vetëm me ujë organin gjenital.
Vaihda kuukautissuoja useita kertoja päivässä.	Ndrroni disa herë në ditë tamponet mbrojtëse gjatë menstruacioneve.
Vaihda alusvaatteet päivittäin.	Ndrroni çdo ditë brekët e posthme.
Pese kätesi WC:ssä käynnin jälkeen.	Pastroni duartë pas daljes nga WC.

Ovatko kuukautiset säännölliset?	A keni menstruacionet e rregullta?
Onko kuukautiskipuja?	A keni dhimbje gjatë menstruacioneve?
Onko valkovuotoa?	A keni rrjedhje të bardhë?
Oletko raskaana?	A jeni shtatëzëne?
Virtsakoe/aamuvirtsa.	Analiza e urinës/ urina e mëngjesit.
Onko aikaisempia raskauksia? - Kuinka monta?	A keni genë më herët shtatëzëni? - Sa herë?
Onko aikaisempia synnytyksiä? - Montako?	A keni pasur lindje më herët? - Sa?
Normaalisynnytys tai keisaringleikkaus?	Lindje normale apo me operacion cezariq?
Imetättekö vielä?	A jepni gji ende fëmiut?
Haluatteko raskaudenehkäisyä?	A dëshironi mjete parandaluese kundër shtatëzënis?
Kuunnellaan sydänäänet.	Dëgjojmë të rrahurit e zemrës.
Tehdään sisätutkimus.	Bëjmë kontrollimin e brendëshëm.
Tehdään ulkotutkimus, mitataan kohdun kasvu.	Bëjmë kontrollimin e jashtëm, masim rritjen e mitrës.
Tutkitaan hemoglobiini.	Kontrollojmë hemoglobinen.
Mitataan paino, verenpaine.	Masim peshën, shtypjen e gjakut.
Haluatko äitiysavustuksen pakkauksena vai rahana?	A dëshironi ndihmën për lindje në rroba për fëmiun apo në para?
Äitiyspäiväraha, isyysraha.	pagesë ditore e nënes, pagesë për babë.
Miten voit?	Si ndiheni?
Onko ollut pahoinvointia, ummetusta, väsymystä?	A keni pasur smundje, kapsë, lodhje?
Nukutko hyvin?	A flini mirë?
Liikkuuko sikiövauva?	A e ndieni lëvizjen e fëmiut?
Onko supistuksia?	A keni tkurrje (ngushtime)?
Onko kipuja, missä?	A keni dhimbje, ku?

LASTENNEUVOLASSA

NE KESHILLIMOREN E FEMIJVE

Voiko vauva hyvin?	A ndihet mirë foshnja?
Saako vauva rintamaitoa? - korviketta?	A merr foshnja gumshtin e gj- iut?- qumësht që zëvendëson atë të gjiut?
Kuinka usein vauva syö vuoro- kaudessa? 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	Sa herë në ditë ngrën foshnja? 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Herääkö vauva yöllä syömään?	A zgjohef foshnja natën për të ngrën?
Nyt punnitsemme vauvan.	Tash masim peshën e foshnjës.
Nyt mittaamme vauvan.	Tashë masim gjatësin e fosh- njës.
Mittaaan vauvan päänympäryksen.	Masim diametrin e kokës së foshnjës.
Tutkin vauvan, jotta tiedän, että vauva on kehittynyt hy- vin.	Kontrollojmë foshnjen, që të konstatojë se ajo është rritur mirë.
Onko sinulla terveet rinnat?	A keni ju gjinjët e shëndoshë?
Onko rinnoissa pieniä haavoja?	A keni në gjinjë plagë të vog- la?
Tekeekö imettäminen kipeää?	Thithja a ju shkakton dhimbje?
Onko koko rinta kipeä?	A keni në gjinjë dhimbje?
Onko sinulla kuumeita?	A keni temperatur?
Vauvalle annetaan 5 tippaa A- ja D-vitamiinia joka päivä.	Foshnjës i jipen vitamina A dhe D nga 5 pika çdo ditë.
Oletko antanut vauvalle joka päivä A- ja D-vitamiinitippo- ja?	A i keni dhën foshnjës çdo ditë vitaminat A dhe D.
Onko vauva ollut ulkona?	A keni pasur foshnjën jashtë?
Hän voi nukkua ulkona myös talvella.	Ajo mundë të flejë dimrit jas- htë gjithashtu.
Miten vauva on puettu, kun hän on ulkona? - aluspaita - alushousut - potkuhousut - nuttu - villatakki - villasukat - lapaset - rukaset - myssy - pusero - paita - makuupussi - mekko - vaippa - muovi - kaulahuivi - sukkahousut - kengät - saappaat	Si është veshur foshnja, kur është jashtë? - nënkëmishë - brekë - pantollona - benkicë - xhaketë - çorap të leshta - dorëza - dorëza të trasha - kapelë - bluzë - këmish - jorganë - fustan - pelenë - plastikë - shallë - brek të gjata - këpucë - çizme
Saako vauvan/lapsen rokottaa?	A bën ta vaksinojmë foshnjën/ fëmijën?
Annan vauvalle/lapselle _____ rokotuksen.	I jepi foshnjës / fëmijës _____ vaksinën.

Joskus rokotuksesta tulee kuumetta.	Nganjëher mundë të vijë temperaturatur nga vaksinimi.
Jos kuume kestää 3 päivää, sinun on vietävä vauva/lapsi lääkäriin.	Në qofse temperatura zgjatë më tepër se tri ditë ju duhet të dërgoni foshnjën/fëmiun tek mjeku.
Jos vauvalla/lapsella on kuumetta * vähennä vaatetta * juota paljon * anna tarvittaessa lääkettä, esim. _____	Në qofse foshnja/ fëmiu ka temperaturë * zvoqloni rrobat * jepi të pij shumë * sipas nevojës barna, si për shembull _____
Vauvan/lapsen iho on hyvin kuiva.	Lëkura e foshnjës/fëmijës është shumë e tharë.
Ihoa on rasvattava joka päivä, esim. _____	Lëkura duhet të lyhet çdo ditë, si për shembull _____
Vauvan päässä on karstaa.	Fëmija ka në kokë zbokth.
Laita päähän rasvaa, esim. _____	Lyeni kokën me kremë, si për shembull _____
Harjaa/rapsuta ja pese pää.	Krehë/zbutë zbokthin dhe past-ro kokën.
Kuinka pitkä lapsen isä on?	Sa i gjatë është babai i fëmiut?
Kuinka pitkä lapsen äiti on?	Sa e gjatë është nëna e fëmiut ?
Vauva/lapsi kasvaa hyvin.	Foshnja/fëmiu rritet mirë.
Vauva/lapsi kasvaa hitaasti.	Foshnja/fëmiu rritet ngadalë.
Tämä on lapsen kasvukäyrä.	Kjo është tabela e rritjes së fëmijës.
Kirjoitan siihen lapsen pituuden ja painon.	Shkruaj këtu peshën dhe gjatësin e fëmijës.
Kasvukäyrän avulla näen heti, jos lapsi kasvaa normaalisti.	Me ndihmën e tabelës mund të shohë menjherë se a rritet fëmija normalisht.
Kasvukäyrän avulla voin selvittää, jos lapsella on jokin sairaus.	Me ndihmën e tabelës mundë të konstatoj se a ka fëmiu ndonjë smundje.
Onko vauva/lapsi tyytyväinen?	A është foshnja/fëmiu i kënaqur?
Tarvitseeko vauva/lapsi lisää ruokaa?	A i duhet foshnjës/fëmiut më tepër ushqimë?
Anna vauvalle rintamaitoa 1/2 - 1 vuoteen.	Jepi fëmiut qumësht të gjiut gjysëm viti deri një vit.

Kolmen (3) kuukauden iästā vauvalle voi antaa keitettyjä, hienonnettuja vihanneksia * peruna * kukkakaali * porkkana * maissi	Kur foshnja mbushë tre muaj mund ta ushqeni me perime të ziera dhe të shtypura * patate * lulëlakër * karrotë * misër
Viiden (5) kuukauden iästā vauvalle voi antaa puuroa/veliä * riisi * kaura * ohra * ruis * mannaryyni * tattari * lihaa * kanaa * kalaa * kananmunaa	Kur foshnja mbushë pesë muaj mund ta ushqeni me qullë/dri-thëra * oriz * tërshëra * elb * thekëra * griz * hejdë * mish * pulë * peshku * vezët
Yksi (1) vuotiaalle voi antaa tavallista maitoa.	Kur mbushë një vjetë mund t'i jipni qumësht të zakonshëm.
Älä opeta lasta suolan/sokerin käyttöön.	Mos mëso fëmiun të ngrën krip apo sheqer.
Yksi (1) vuotiaana lapsi saa syödä tavallista ruokaa.	Fëmija një vjeçar mund të ngrë ushqim të zakonshëm.
Anna lapsen syödä itse.	Lejo që fëmiu të ngrë vetë.
Vauva/lapsi ei enää tarvitse tuttipulloa.	Foshnja/fëmija nuk ka nevojë më për shishe thithëse(cucëll)
Vauva/lapsi ei enää tarvitse tuttia.	Fëmija nuk ka nevojë më për cucëll.
Minkä ikäisenä lapsi oppi kävelemään? 1 2 3 4 5	Sa vjeçarë fëmija është mësuar të ecë ? 1 2 3 4 5
Ymmärtääkö lapsi puhetta?	A kupton fëmija të folurit?
Puhuuko lapsi?	A flet fëmija?
Onko lapsi mielestäsi normaalisti kehittynyt/kasvanut?	A është zhvilluar/rritur fëmija normalisht sipas mendimit tuaj?
Otan lapselta verikokeen.	Fëmijës i marr mostrën e gjakut për analizë.
Tuo lapsen pissa tässä purkissa, ole hyvä.	Ju lutem, sillni urinën e fëmijës në këtë gotë.
Otan lapselta pissakokeen.	Fëmijës i marr mostrën e urinës për analizë.
Pidä lapsi paikoillaan, ole hyvä.	Ju lutem , mbani fëmijën të mos lëvizë.
Näkeekö lapsi hyvin?	A shehë fëmiu mirë?
Kuuleeko lapsi hyvin?	A dëgjon fëmiu mirë?
Mene lapsen kanssa * kuulontutkijalle * hammaslääkärille * hammashoitajalle * lääkäriille. Osoite on _____	Dërgoni fëmijën tek * mjeku për dëgjim * dentisti * motra medicinale për dhëmb * mjeku Adresa është _____

Synnytyksen jälkitarkastus on äitiysneuvolassa _____	Kontrollimi pas lindjes bëhet në këshillimore _____
Näytän kuinka lapsen näkö otetaan.	Ju tregojë se si bëhet kontrollimi i të pamurit të fëmijës.
Kerro lapselle, että hän tekee samalla tavalla.	Tregojë fëmijës që edhe ai të bëjë të njejtën gjë.
Pyydä lasta piirtämään mallin mukaan.	Thuani fëmijës të vizatoj simbas këtij modeli.
Pyydä lasta leikkaamaan tämä kuva.	Thuani fëmijës të prejë kët fotografii.
Osaako lapsi hyppiä tasajalkaa?	A dinë fëmija të kërcej me të dy këmbët?
Osaako lapsi hyppiä yhdellä jalalla?	A dinë fëmija të kërcej vetëm me një këmbë?
Osaako lapsi ajaa polkupyörää?	A dinë fëmija të ngasë biçikletën?
Onko lapsella kavereita?	A ka fëmija shokë/shoqe?
Onko lapsi päiväkodissa? - Kotona?	A është fëmija në qerdhe? - Shtëpi?
Nukkuuko lapsi hyvin?	A flenë mirë fëmija?
Onko lapsi allerginen * jollekin ruualle * lääkkeelle?	A është fëmija alergjik * në ndonjë ushqim * barna?
Onko lapsella ollut usein korvatulehduksia?	A ka pasur fëmija shpesh infeksion të veshëve?
Onko lapsi päivisin kuiva?	A është fëmija gjatë ditës i terun?
Onko lapsi kokonaan kuiva?	A është fëmija i terun edhe natën?
Teillä on terve, reipas poika/tyttö.	Ju keni djalë/vajzë të shëndoshë të shkathtë.
Seuraava neuvolatarkastus on _____	Kontrolla e ardhëshme në këshillimore është _____
Seuraava lääkärintarkastus on _____	Kontrolla e ardhshme tek mjeku është _____
Suosittelien psykologin luona käyntiä.	Ju sygjeroj të vizitoni psikologun.
Suosittelien puheterapeutin luona käyntiä.	Ju sygjeroj të vizitoni logopedin (mjekun për pengesa në të folur).
Varaanko ajan?	A ju rezervojë kohën?

KOULUTERVEYDENHUOLTO

KUJDESI SHENDETESOR SHKOLLOR

Riisuudu pikkuhoususillesi, ole hyvä.	Ju lutem, zhvishuni vetëm në brekë.
Katsotaan painosi.	Shiqojmë peshën.
Mitataan pituutesi.	Masim gjatësin.
Ota sukat jalastasi.	Heqi qorapët nga këmbët.
Ota paita päältäsi.	Zhvishë këmishën.
Seiso selkâ suorana. - Katson ryhtisi.	Rri drejtë. - Shiqoj qëndrimin tuaj.
Taivuta vartalo eteenpäin.	Përkulë trupin përpara.
Nouse nyt hitaasti ylöspäin.	Drejttohuni tashë ngadalë.
Katso minua, näytän mallia.	Më shiqoni mua, ju tregojë shenjën.
Tarkistan näkösi E-taululla.	Kontrolloj të pamurit tuaj me shkronjën E të shkruar në tabelë.
Peitä oikea / vasen silmä.	Mbyllë syrin e djathët/majtë.
Osoita kädelläsi mihin suuntaan E-kirjaimen sakarat osoittavat - oikealle - vasemmalle - alas - ylös	Trego me dorë në cilat drejtime është e kthyer shkronja E. - djathëtas - majtas - poshtë - naltë
Onko sinulla silmälasit?	A keni ju syze?
Näetkö luokassa hyvin taululle?	A shihni mirë në klasë tabelën.
Näetkö lukea?	A shihni të lexoni?
Kuuletko hyvin?	A dëgjoni mirë?
Otan verinäytteen sormenpäästäsi.	Marrë mostrën e gjakut nga gishti për analizë.
Onko sinulla nyt kuukautiset?	A keni tash menstruacionet?
Tule kahden viikon kuluttua verikokeeseen.	Ejani mbas dy jave për analiza të gjakut.
Veriarvosi on hyvä.	Formula leukocitare e gjakut është e mirë.
Veriarvosi on alhainen.	Formula leukocitare e gjakut është e dobtë.
Ulkoile riittävästi.	Shetitni mjaftë në natyrë.
Anna virtsanäyte purkkiin * heti * aamulla vastaanotolla.	Sjellë mostrën e urinës në këtë gotë plastike * menjihër * nesër në mengjesë në reception.

Vie ulostenäyte laboratorioon tässä purkissa.	Dërgoni në laboratorium most-rën e jashtëqitjes në këtë gotë plastike.
Virtsanäyte on normaali.	Analiza e urinës është normale.
Virtsanäytteen vuoksi mene lääkäriin. Aika _____ Osoite _____	Mostra e urinës suaj tregonë se ju duhet të shkoni tek mjeku. Koha _____ Adresa _____
Mittaaan verenpaineesi.	Ju mati shtypjen e gjakut.
Verenpaineesi on normaali.	Shtypja e gjakut është normale
Verenpaineesi on hieman kohonnut.	Shtypja e gjakut është pakëz e lartë.
Tule uusintamittaukseen.	Ejani prapë të masim shtypjen e gjakut.
Istu 10 minuuttia rauhassa ennen verenpaineen mittausta.	Rrini ulur qetë 10 minuta para matjes së shtypjes së gjakut.
Älä tupakoi 2 tuntiin ennen mittausta.	Mos pini duhan 2 orë para matjes së shtypjes së gjakut.
Onko sinulla * päänsärkyä * vatsakipuja * unettomuutta * väsymystä * kuukautiskipuja * raajasärkyä * korvakipua * hammaskipua * yskää * nuhaa * ripulia * ummetusta * kuukautishäiriöitä?	A keni ju * dhimbje koke * dhimbje barku * pa gjumësi * lodhje * dhimbje gjatë menstruacioneve * dhimbje në duarë dhe këmbë * dhimbje të veshëve * dhimbje dhëmbi * kollitje * ftohje * shkurje barku * kapsë * menstruacionet e çrregulluara
Pystytkö keskittymään opiskeluihisi?	A mundë të koncentrohemi në mësim?
Onko sinulla ystäviä koulussa?	A keni ju shokë/shoqe?
Jännitätkö luokassa?	A keni tremë në klasë?
Kiusataanko sinua koulussa?	A ju ngacmojnë në shkollë?
Onko sinulle tarjottu huumeita?	A ju kanë ofrue juve narkotik?
Käytätkö huumeita?	A përdorni narkotik?
Tupakoitko?	A pini duhanë?
Käytätkö alkoholia?	A përdorni alkoholin?
Oletko masentunut?	A jeni në depresion?
Oletko yksinäinen?	A jeni i vetmuar?
Syötkö riittävästi koulussa / kotona?	A ngrëni mjaftë në shkollë/ shtëpi?

Onko sinulla harrastuksia?	A keni ndonjë hobi?
Moneltako menet nukkumaan?	Në sa ora shkoni të flini?
Moneltako heräät aamulla?	Në sa ora zgjoheni në mëngjes?
Harrastatko liikuntaa? - Kuinka usein? - Päivittäin? Kuinka monta kertaa viikossa?	A stërvitni ju? - Sa shpeshë? - Çdo ditë? Sa herë në javë?
Haluan keskustella vanhempi- si/huoltajiesi kanssa.	Dëshiroj të bisedoj me prindë- rit/kujdestarin.
Annan sinulle rokotuksen.	Të japë vaksinën.
Sinulla on kuumetta.	Ju keni temperaturë.
Koska tulit sairaaksi?	Kur jeni sëmuar?
Voit lähteä kotiin, minä il- moitan opettajallesi.	Mund të shkoni në shtëpi, unë e informoi mësuesin.

SUUN TERVEYDENHUOLTO

KUJDESI SHENDETESOR I GOJES

Avatkaa suunne, olkaa hyvä.	Ju lutem, hapeni gojën.
Näyttäkää sormellanne mikä hammas on kipeä.	Tregoni me gishtë cili dhëmbë ju dhembë.
Hampaan sisällä on tulehdus.	Në mbrendësi dhëmbi është i infektuar.
Hoito vaatii useita käyntejä.	Për shërim duhet të vini disa herë.
Voitte sulkea suunne.	Mundeni ta mbyllni gojën.
Oletko * pakolainen * turvapaikanhakija * paluumuuttaja * avioliitossa suomalaisen kanssa * tilapäisellä vierailulla?	A jeni * refugjat * kërkues për azil * emigrant të kthyer * i martuar me Finlandezë/e * në vizitë të përkohshme?
Mikä on virallinen kotikuntasi?	Cili është vendëbanimi i juaj zyrtarë?
Missä asut?	Ku jetoni?
Harjatkaa hampaanne aamuin illoin.	Pastroni dhëmbët në mëngjesë dhe mbrëmje.
Käyttäkää fluoripitoista hammasstahnaa.	Përdorni pastë për dhëmb me përmbajtje të florit.
Osaatteko käyttää * hammasharjaa * hammaslankaa * hammastikkua? - Minä näytän.	A dini të përdorni * brushën për dhëmbë * penjët për dhëmbë * rëmojcën për dhëmbë? - Unë ju tregoj.
Pureskele ruuan jälkeen xylitol-purukumia.	Përtyjni pas ushqimit zakëz xylitol.
Vältä sokeripitoisia ruoka-aineita.	Shmangu ushqimit të përbër me sheqer.
Valitse makeisista xylitol-vaihtoehto.	Zgjidhë ëmbëlsirat me sheqer xylitol në vend të atyre me sheqer të zakonshëm.
Älä syö jatkuvasti.	Mos ngrën vazhdimisht.
* juuri * ydin * kruunu * etuhammas * poskihammas * kulmahammas * maitohammas * pysyvä hammas	* kiille * hermot * hammasluu * rrënja * pulpë (mish) * kurorë * dhëmbi ballorë (i përparshëm) * dhëmballa * dhëmbi i syrit * dhëmb i gumështit * dhëmb i përherëshëm
Hoitohuone ja -välineet on suojattu näin tartunnan leviämisen ehkäisemiseksi.	Ordinanca dhe instrumentet janë mbrojtur ashtu që të pengohet përhapjen e infektimit

Istukaa tuoliin, olkaa hyvä.	Ju lutem, uluni në karrigë.
Säädämme tuolin asennon. Ette putoa.	Rregulloj pozitën e karrigës. Që të mos rrëzoheni.
Haluan katsoa suuhun.	Dëshiroj të ju shiqojë gojën.
Avatkaa suu. - Sulkekaa suu.	Hapeni gojën. - Mbylleni gojën.
Onko ollut särkyä? - Missä? - Miten kauan?	A keni pasur dhimbje? - Ku? - Sa gjatë?
Koskeeko purressa? - Onko hammas puruarka?	A ju dhembë kur kafshoni? - A keni absces të dhëmbit?
Tekeekö kuuma / kylmä / makea kipeää?	A ju shkakton të nxehtit/ ftohtit/ëmbëlsira dhimbje?
Hampaassa on reikä.	Në dhëmbë keni vrimë.
Hammas märkii.	Dhëmbi kullon
Hampaat ovat ehjät, ei ole reikiä.	Dhëmbët janë të shëndosh, nuk ka vrima.
Teillä on hammaskiveä.	Ju keni gurëz në dhëmbë.
Poistamme hammaskiven.	I heqim gurët nga dhëmbët.
Paikkaamme hampaan.	Mbushim dhëmbin.
Laitamme väliaikaisen paikan.	Mbushim përkohësisht dhëmbin.
Poistamme väliaikaisen paikan.	Heqim mbushjen e përkohshme.
Otamme röntgenkuvan.	Bëjm fotografimin rentgen.
Haluatteko puudutuksen toimenpidekivun lievittämiseksi?	A dëshironi të ju jepim inek-sion për mpirje të mos keni dhimbje deri sa të punojm.
Laitamme hampaan sisälle lää-kettä.	Vendosim barë në mbrendësi të dhëmbit.
Ostakaa apteekista tätä lää-kettä.	Bleni këtë barë në barnatore.
Lääkekuuri on syötävä loppuun, jotta se auttaa.	Bari i përcaktuar që të ndikoj duhet të mirret deri në fund.
Tuntuuko paikka korkealta?	A ju duket mbushja e lartë?
Purkaa hampaat yhteen.	Bashko dhëmbët.
Napsutelkaa hampaita vastak-kain.	Fërko dhëmbët mes veti.
Ette saa syödä _____ tuntiin.	Nuk bën të ngrëni _____ orë.
Ette saa juoda _____ tuntiin.	Nuk bën të pini _____ orë.
Älkää imaisko poistohaavasta verta pois.	Mos thithni gjakun nga plaga e dhëmbit të hequr.
Ette saa sylkeä.	Mos pështyni.

Älkää syökö / juoko kuumaa, ettei haava ala vuotaa.	Mos ngrëni/pini nxetë, që plaga të rrjedhë.
Soittakaa tänne tai tulkaa käymään, jos on kipua tai haava vuotaa.	Telefononi këtu apo ejani këtu në qofse keni dhimbje apo plaga rrjedhë.
Varatkaa uusi aika toimistosta, olkaa hyvä.	Ju lutem, rezervoni kohën e re në zyrën për pranim.
Tulkaa seuraavan kerran _____ kello _____	Ejani herën tjetër _____ ora _____
Muistakaa peruuttaa aika ajoissa, jos ette pääse tulemaan. Peruuttamattomasta ajasta seuraa sakko.	Mos harroni të anuloni kohën më herët, nëse nuk mundeni me ardhë. Për mos anulim të kohës paguani gjobë.

TERVEYSASEMAN ILTA- JA
VIIKONLOPPUPÄIVYSTYS

KUJDESTARIMI I STACIONIT
SHËNDËTESOR NE MBRËMJE DHE
GJAT VIKENDIT

Onko Teillä * KELA/sairausvakuutuskortti? * passi * henkilöllisyystodistus?	A keni * kartën e entit social dhe sigurimit shëndetsor? * pasaportën * letërnjoftimin
Nimenne?	Emri dhe mbiemri i juaj?
Syntymäaikanne?	Data e lindjes?
Missä asutte? - Osoite?	Ku banoni? - Adresa?
Kirjoittaisitteko ne?	A mund të shkruani?
Onko Teillä tuttava, joka pu- huu suomea?	A keni ndonjë të afërm, që fletë Finlandishtë?
Voiko hän nyt tulkata puheli- mitse?	A mundet ai të përkthej tash përmes telefonit?
Voitteko soittaa hänelle?	A mund ti telefononi atij?
Haluatteko soittaa?	A dëshironi të telefononi?
Tarvitsetteko taksin?	A ju duhet taksi?
Varaan Teille uuden ajan.	Ju rezervoj juve kohën e re?
Odottakaa, olkaa hyvä.	Ju lutem, pritni.

KYLLÄ	PO
EI	JO
EN TIEDÄ	NUK E DI
EN YMMÄRRÄ	NUK KUPTOJ
YMMÄRRÄN	KUPTOJ
SOPII	NË RREGULL

Mikä Teitä vaivaa? - Näyttäkää.	Çka ju mundon? - Tregoni.
Koska tulitte sairaaksi? * eilen * yhtäkkiä * kello * vähitellen * olen ollut pitkään sairas.	Kur jeni sëmur? * dje * papritmas * në ora * gradualisht * kam qenë gjat i sëmurë.
Onko samaa vaivaa hoidettu aikaisemmin? - Koska? * tällä viikolla * tässä kuussa * aikaisemmin	A është mjekuar më herët i njëjti mundim? - Kur? * në këtë javë * në këtë muaj * më herët

Missä? * Suomessa * muualla * sairaalassa * terveyskeskuksessa	Ku? * Në finlandë * në vend tjetër * në spital * qendër shëndetësore
Onko kuumetta ollut pitkään? 1 2 3 4 5 6 7 8 9 päivää.	A keni pasur temperaturë gjatë? 1 2 3 4 5 6 7 8 9 ditë.
Onko kipua? * kyllä * vähän * ei * paljon	A keni dhimbje? * po * pakë * jo * shumë
Missä? Näyttäkää, olkaa hyvä.	Ku? Tregoni, ju lutem.
Huimaako?	A keni marrmendje?
Oksettaako? - Oletteko oksentanut?	A ju villet? - A keni vjellur?
Onko ripulia?	A keni shkurje barku? (bark- gitje)
Minä tutkin.	Unë ju kontrolloj.
Hengittäkää syvään.	Merrni frymë thellë.
Minä hoidan / annan lääkettä.	Unë ju mjekoj/ ju jepë barna
Odottakaa hetki, olkaa hyvä.	Pritni një moment, ju lutem
Otamme röntgenkuvan.	Bëjm fotografim rentgenolog- jik.
Otamme * verinäytteen * virtsanäytteen * näytteen	Marrim * mostrën e gjakut * mostrën e urinës * mostrën
Teitä tarkkaillaan täällä.	Juve këtu do të ju kontrollojm
Lääkäri kertoo milloin pääsette kotiin.	Mjeku ju tregon se kur mund të shkoni në shtëpi.
Teidät siirretään sairaalaan.	Juve ju transferojmë në spital.
Ambulanssi vie Teidät.	Ndihma e shpejtë ju dërgon juve.
Tässä on resepti.	Këtu është reqeta.
Voitte hakea lääkkeen apteekista tänään / huomenna.	Mund të merrni barin në barnatore sot/nesër.
Syökää lääkekuuri loppuun, jotta siitä olisi apua.	Për sherim efektiv barnat duhet të përdoren deri në fundë.
Ottakaa lääkettä * tarvittaessa * korkeintaan 1 2 3 4 kertaa päivässä * aamulla * päivällä * illalla	Merrni barin * sipas nevojës * më së shumti 1 2 3 4 herë në ditë * në mëngjesë * gjatë ditës * në mbrëmje

Oletteko ymmärtäneet? * Kyllä * Ei	A keni kuptuar? * Po * Jo
Tehdään lisätutkimuksia.	Bëjme edhe disa kontrollime.

TERVE	I SHËNDOSH
SAIRAS	I SËMUR
HYVÄ	MIRË
EI NIIN HYVÄ	JO BASHË MIRË
HUONO	KEQ

Varataan Teille uusi aika.	Ju rezervoj kohë të re.
Seuraava aika on _____	Koha e ardhëshme është _____
Ottakaa ystävä mukaan tulkkamaan.	Merrni shokun/shogën me veti të ju përkthejë.
Varataan Teille tulkki. - Sopiiko?	Ju rezervoj përkthyesin. - A pajtoheni?

Tuloaastattelu:

Pranimi:

Onko Teitä aiemmin leikattu / nukutettu?	A ju kanë bër juve më herët operacion/ anestezi?
Onko Teillä vakituista lääkitystä?	A keni ju barna të përhershme?
Onko Teillä todettu allergioita (ruoka/lääkeaine)?	A është vërtetuar se ju jeni alergjik në (ushqimi/barnat)?
Tupakoitko?	A pini duhan?
Onko Teillä hammasproteesit?	A keni protezë dhëmbesh?
Pituus / paino?	Gjatësia/ pesha?

Leikkausvalmistelut:

Përgatitjet për operacion:

Teille annetaan peräruiske illalla / aamulla.	Ju japim klizmë pastruese në mbrëmje/mëngjes.
Te ette saa syödä ettekä juoda klo 24.00 jälkeen.	Ju nuk bën të ngrëni dhe të pini mbas orës 24.00.
Teidän täytyy käydä suihkussa tänä iltana ja huomen aamuna.	Ju duhet të pastroheni sot në mbrëmje dhe nesër në mëngjes.
Annan Teille esilääkkeen.	Ju japë juve barin paraprak.
Enää ette saa nousta sängystä.	Nuk bën të ngriteni nga shtrati.

Leikkauksen jälkeen:

Pas operacionit:

Onko Teillä kipuja?	A keni dhimbje?
Haluatteko kipulääkettä?	A dëshironi barë për dhimbje?
Teidän tulee olla vuoteessa tämä ilta.	Sot duhet të rrini i shtrir në shtratë.
Onko Teillä pahoinvointia?	A keni mundim?
Soittakaa kelloa, kun tarvitsette apua.	Bjери ziles, kur ju nevojitet ndihmë .
Onko Teillä virtsaamisen tarvetta?	A keni nevojë për të derdhur ujë?
Yksin ette saa nousta ylös.	Nuk bën vetë të ngriteni nga shtrati?
Huimaako Teitä?	A keni marramendje?
Onko vointi hyvä?	A ndiheni mirë?
Lonkkaa / polvea saa / ei saa taivuttaa.	Kukën/ gjurin bën / nuk bën ta përkulni (lëvizni, ktheni).

Vasen / oikea.	Majtas / Djathtas
Selkää ei saa taivuttaa / kiertää.	Shpinën nuk bën ta përkulni / shtrëmbëroni.
Haavaa ei saa kastella ennen kuin ompeleet on poistettu.	Plagën nuk bën ta lagni para se të heqen penjët.
Haavan saa suihkuttaa.	Plagën mund ta pastroni.
Ompeleet saatte poistattaa terveyskeskuksessa.	Penjët mund t'i heqësh në qendrën shëndetësore.
Tuntuuko kipsi hyvältä?	A ju rrinë gipsi mirë?
Saatteko liikutettua varpaita?	A mund ti lëvizni gishtat.
Onko tunto varpaissa normaali?	A është ndieshmëria normale në gishta?
Painaako kipsi jostakin kohtaa?	A ju shtrëngon(rëndon) gipsi në ndonjë vend?
Kipsiä ei saa kastella.	Gipsin nuk bën ta lagni.
Te ette saa laittaa painoa kipeälle jalalle.	Nuk bën të rëndoni këmbën e e lënduar.

TERVEYSVAIN

OHJEET 1 - 19:

- (1) Kuumeen mittaaminen
- (2) Kuumeen hoito
- (3) Flunssan hoito-ohjeita
- (4) Päätäin hoito
- (5) Syyhypunkin hoito
- (6) Suolistolaiset
- (7) Salmonellosis ja shigellosis
- (8) Ummetuksen hoito
- (9) Ripulin hoito
- (10) B-hepatiitin kantajalle
- (11) Tuberkuloosin hoito
- (12) Virtsa- ja ulostenäyte
- (13) Kondomin käyttö
- (14) Rokotukset
- (15) Neuvolarokotukset
- (16) Lasten rokotusohjelma
- (17) Tuberkuloosirokotus
- (18) Polio- ja tetanusrokotukset
- (19) Potilaan oikeudet

TERVEYSVAIVAIN

Matja e temperaturës

Mund të bleni matës për matjen e temperaturës në barnatore, shpesh përdorja e matësit digjital është e shpejt dhe e lehtë. Ata kushtojnë përafërsisht 50-100 marka dhe funksionojnë me anë të baterive. Matësi i zakonshëm ose i thjeshtë prej qelqi kushton afër 20 marka.

Prindët e fëmijëve gjithëashtu e ndjenjë temperaturën e fëmijut edhe me prekjen në kokë dhe në ballë me anë të dorës.

Temperatura, të rriturve zakonisht matet nga goja apo nënsqetulla. Fëmijëve është mirë që temperatura t'u matet nga mbrapa (zorra e trashë) ose nënsqetulla. Në qoftëse temperatura matet nga mbrapa maja e matësit duhet të lyhet me ndonjë krem të thjeshtë të yndyrshëm dhe me kujdes vihet maja e matësit mbrapa. Është mirë që temperatura të matet gjithmonë në një vend të njëjtë për shkak se rezultatet e matjes në vendet tjera janë të ndryshme.

Matësi digjital

- Para matjes shiko njëherë se matësi funksionon dhe se është i gatshëm për matje.

Kur matni temperaturën:

- Nga goja, mbaje gojën mbyllur për 5 minuta dhe vendose majen e matësit nën gjuhë dhe mbylle gojën. Mbaje matësin në gojë derisa sinjalizon, pastaj shiqo rezultatit.
- Nga nënsqetulla, mbaje krahun e dorës mbështet për trupi për 5 minuta. Pastaj vendose majen e matësit nënsqetull, e mban shpatullen shtrengueshëm përderisa matësi sinjalizon, pastaj shiko rezultatit.
- Nga mbrapa (zorra e trashë), vendose me kujdes matësin, prit derisa sinjalizon pastaj shiko rezultatit.

Matësi i zakonshëm

- Para se të matni temperaturën, shiko se matësi tregon nën 36. Mundeni ta shkudenti matësin me qëllim që të zbritet treguesi nën këtë shkallë.
- Të rriturve u vendoset nënsqetull të terur nga ana e hollë e matësit.
- Mos lëviz pa nevojë gjatë matjes së temperaturës, sepse matësi mund të thyhet.
- Matësin mund ta heqni pas 10 minutave nga nënsqetulla dhe ta shikoni rezultatit. Fëmijut që i matet temperatura nga mbrapa rezultatit mund ta shikoni pas 4 minutave.

---

35 - 37°C	= Temperaturë normale
37 - 38°C	= Temperaturë pak e ngritur
38 - 39°C	= Temperaturë e ngritur
Mbi 39°C	= Temperaturë e lart

Pyete infermjerin për udhëzime tjera!

TERVEYSVAIVAIN

Shërimi i temperaturës

IRRITURI

- I rrituri që ka temperaturë nuk ka nevojë menjëherë shërim prej mjekut.
- Në qoftë se temperatura ngritet mbi 38°C, në barnatore mund të merrni barna si psh. (parasetamol, acidacetiliksalicinik), në barnatore mundë të ketë gjithëashtu edhe preparate tjera të ndryshme.
- Pi shumë (ujë, qaj) dhe pusho.

Kontakto mjekun:

- Në qoftë se edhe pas tri dite keni temperaturë të ngritur.
- Në qoftë se juve ju çfaqen simptome tjera si psh. Dhembje të veshëve, kollitje të forta, dhembje të mëdha koke.

FEMIJET

- Më të vegjël se 1,5 fëmijët me temperaturë 37,5 - 38,5°C mundet me qenë normale.
- Fëmijës më të rritur, temperatura normale është 36 - 38°C.

Fëmijun që ka temperaturë të lartë dergoje te mjeku në qoftëse:

- temperatura e tij është 40°C dhe shihet kjart se fëmija është në gjendje të keqe
- fëmija është më vogël se tre muaj
- fëmija ka temperaturë të ngritur mbi tri ditë
- fëmija është në gjendje të dobët, i lodhur, pa apetit për ushqim, ka dhembje
- fëmija ankohet në stomak dhe në urinë
- fëmija ka gërqe

Prindërit e fëmijëve në përgjithësi e vërejnë se a ka fëmija temperaturë të zakonshme nga lojrat ditore apo fëmija është i sëmuar.

Shërimi në shtëpi i fëmijës që ka temperaturë të ngritur

- Zvoglo rrobat dhe mbulesat, jepi shumë lëngje dhe ujë.
- Fresko dhomat, kështu që temperatura e trupit do të bjer.
- Kujdesu që fëmija të pushoj në qetësi.
- Në qoftë se fëmija ka temperaturë mbi 38°C, fëmijës jepi supisutor kundër temperaturës nga zorra e trashë, mirëpo duke ju përmbajtur udhëzimeve së dhënjes me kujdes.

TERVEYSVAIN

Udhëzime për shërim të gripit

Gripi vjen zakonisht nga virusi që shpesh infektimi është shumë i shpejt. Mund të zgjatë deri një javë. Simptomët fillojnë të manifestohen shpejt:

- zakonisht temperaturë nën 38,5°C
- lodhje, dobësi
- dhembje muskujve
- dhembje koke
- kollitje, shkuarje nga hunda

Shërimi:

- pusho dhe fresko dhomat
- pi shumë (ujë,qaj) veçanërisht në qoftëse keni temperaturë të ngritur
- merr barna të nevojshme për zvoglim të temperaturës dhe barna për zvoglim të dhembjeve
- për kollë simbas nevojës mund të përdorni barna
- frymëmarrja në avull të ngrohtë i lehtëson shumë kollitjen fëmijut
- barnat mund t'i merrni në barnatore pa recept
- fëmijut jepi barna për kollë vetëm në qoftë se fëmiju ka kollitje të gjata dhe të thata.

TERVEYSVAIVAIN

Shërimi nga morrat e kokës

Morrat depërtojnë ose shumohen në flokë. Ata zhvillohen në vezë të vogla të rrumbullakta domethën thërija që janë të ngjitura për rrënje të flokëve. Nga vezët e morrave, thërijat, mbrenda dy jave zhvillohen në morra të rinjë.

Morrat depërtojnë ose ngjiten drejtpërdrejt nga personi tjetër, nga mjetet personale (si p.sh. krehërve të flokëve) dhe rrobave të ndryshme (si p.sh. kapelave).

Simptomët:

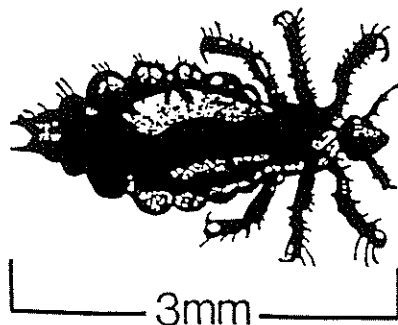
Kruarje të vazhdueshme, nganjëherë të skuqur të lëkurës së kokës dhe keni thërija në flokë. Zakonisht morrat gjenden mbrapa qafës dhe mbrapa veshëve.

Shërimi:

Morrat mund t'i heqesh me shampoon kundër morrave, i cili shampoon në vete përmban hexicid apo pyretrin. Pastroj flokët plotësisht me këtë shampoon së paku katër minuta, i shpërlan mirë dhe flokët e pastërta krihi me kujdes me krahër të shpeshë, që me atë kryesisht mundë të hiqen të gjitha thërijat ose vezët e morrave. Përsërite të njëjtën gjë pas një dite sipas nevojë. Pas një jave shërimi në këtë mënyrë, shko në kontrollim te mjeku.

Krehërit, brushat apo gjërat tjera, që mund të ken morra apo thërija në to, dezinfektoni me shampoon kundër morrave. Pastroj rrobat, peshqirët dhe rrobat sezonore dhe hekurosi me hekur të nxehtë.

Në qoftë se një anëtar në familje ka morra, sigurisht edhe të tjerëve do t'u ngjiten ata, sepse morrat përhapen shumë shpejt. Kjo domethën se gjithë familja njëkohësisht duhet të shërohet.

TERVEYSVAIN

Shërimi i zgjebës ose scabiesit

Zgjeben ose kruarjen e shkakëtojnë parazitët të cilët gjenden dhe shumohen mbrenda në lëkurë. Kruarja është simptom i parë. Në lëkurë shihen shenja dhe puçrra të ndryshme.

Para fillimit të përdorimit të barit merr dush. Pastroje lëkuren me kujdes me sapun mirëpo iku fërkimeve të forta. Pasandej me kujdes tere lëkurën e trupit.

Me ilaçin që në vete përmban heksicide, të lyhet e gjithë sipërfaqja e lëkurës së trupit prej qafës e deri te gishtrinjët e këmbes. Vetëm fëtyra dhe lëkura e kokës mbesin të pa lyera. Sasia e barit shërues për një person të rritur është afer 200 ml, për fëmijë të moshës shkollore 100 ml.

Shumë me rëndësi është që me këtë barë t'i lyesh duart dhe kyqin e duarve sepse në këto vende të lëkurës gjenden pjesa më e madhe e këtyre parazitëve të zgjebës.

Me këtë ilaç nuk guxon ta lyesh fëtyren! Meshkujt duhet të jenë të kujdesëshëm në lëkurën e testiseve, sepse prej ilaqeve me efekt të fortë ato mundë të pezmatohen. Për ta ruajtur ilaqin që të mos fshihet nga lëkura gjatë natës vishu me pixhame me mangë të gjata. Gjatë kohës së shërimit është mirë të keni të mbathura qorapë të pambukëta dhe në duar dorëza të pambukëta. Në qoftë se ndër kohë heq dorëzat nga duart duhet përsëri ti lyesh duart me ilaç.

Pas 24 orëve (fëmijëve nën 3 vjet, pas 6 orëve), zhveshi rrobat mbrojtëse të veshura, dhe pastroje ilaqin nga sipërfaqja e lëkurës me kujdes.

Në qoftë se vetëm njërit prej anëtarve të familjes i janë manifestuar këto simptome në lëkurë, duhet që të gjithë anëtarët e tjerë të familjes të shrohen **përnjëherë**. Për atë arsye dihet që këta parazit të zgjebes janë të fshehur në lëkuren e secilit. Për shërim të fëmijës më të vogël se tri vjet duhet të konsulltoheni me mjekun.

Parazitët të cilët janë në rrobat vjetore apo në rrobat tjera në banes janë te zhdukshëm. Për këtë mjafton të pastrohen çarçafët, këllëfet e jastëkëve, nënkëmishat dhe brekët ose pixhamet. Gjatë kohës së shërimit duhet që çarçafët dhe mbulesat e jastëkëve të vihen të pastërta, të cilat në ditën e nesërme duhet të ndrohen prap në të pastërta. Dyshekët, jastëkët, batanijat, mbulesat tjera dhe gjaketat duhet te ajrosen mirë jashtë banesës.

TERVEYSVAIVAIN

Parazitët e zorrëve apo krimbat

Në organizëm të njeriut jetojnë parazit të ndryshëm krimborë, vezë të parazitëve dhe organizma të vegjël. Shpesh bartësit e krimbave nuk kanë simptome. Krimbat mundën gjithëashtu të shkaktojnë dhembje të barkut, mundime, kondicion të përgjithshëm të dobët dhe anemi. Krimbat ngjiten nga të dalurit jashtë, nga perimet e papastruara, dhe nga mishrat dhe peshqit e papjekur mirë.

Mjeku do të jap bari për shërim dhe për largimin e këtyre krimbave. Për shërim të suksesëshëm është e nevojshme të bëhen analiza të reja nga jashtëçitja, nga kjo varet se çfarë llojë krimbi ka shkakëtuar këto simptome. Në këtë mënyrë shihet se a ka ndihmuar bari ose ilaçi i dhënë. Mund të ndodhë që përsëri për një kohë të përdoren barna, dhe të bëhen analiza të reja. Në disa raste duhet të përdoren barna me efekt të fortë, e që duhet të shtrihesh dy ditë në spital. Femrat që janë shtatëzëne, në përgjithësi barnat kundër këtyre parazitëve i marrin vetëm pas lindjes së fëmijes.

TERVEYSÄVAIN

Sëmundjet ngjitëse

SALLMONELLOZA DHE SHIGELLOZA

Sallmonelloza dhe më rrallë shigelloza janë sëmundje të zorrëve që shkaktojnë bakteriet.

Simptomët:

- Temperaturë, jashtëçitje, dhembje koke, lodhje. Në shigellozë jashtëçitja mund të është me gjak.

Sëmundja është shumë infektuese. Sëmundja ngjitet nga jashtëçitja. Njëherë në javë bëhet testi nga jashtëçitja me qëllim të largimit të këtyre bakterieve dhe në këtë mënyrë kontrollohen bakteriet të cilat janë shkaktarë të kësaj sëmundje.

Personave, të cilëve në jashtëçitje janë paraqitur bakteriet e sallmonellozes dhe shigellozes, duhet që me kujdes t'u përmbahen udhëzimeve të dhëna.

Gjithë familja duhet të angazhohet në mirëmbajtjen e pastërtis.

Preventim nga infektimi

Duart duhet të pastrohen me kujdes pas përdorimit të WC-së gjithëashtu edhe para përdorimit të enëve të ushqimit. Ulësja e WC-së duhet të pastrohet me deterxhent dezinfektues me qëllim të zhdukjes së bakterieve.

Ushqimi duhet të zihet apo piqet mirë, në atë mënyrë që shkaktarët e sëmundjes të zhdukën. Ushqimi i tepërt që mbetet duhet të ruhet në frigorifer (nën + 8°C) apo në vende tjera mjaft të ftohta. Bakteriet nuk shumohen në të ftohtë. Pemët dhe perimet duhet të lahen mirë para përdorimit.

Përkujdesjet tjera

Sikurse punëdhënsit gjithëashtu edhe zyrtarët për kujdesjen shëndetësore duhet të dinë për personat të cilët lëngojnë nga sëmundja sallmonellozes dhe shigellozes e që shkaktarë janë bakteriet nga jashtëçitja. Personi i tillë nuk mund të marr pjesë në përdorimin e gjësendeve ushqimore. Për vazhdim të punës zgjedhin vetë zyrtarët në secilin rast veç e veç. Fëmijët mund të shkojnë në qerdhe ditore vetëm atëherë kur nuk kanë manifestim simptomesh. Sa i përket higjienës së duarve dhe higjienës së ushqimit duhet kushtohet kujdesje e veçantë.

Pyet në qendër shëndetësore, infermijerin apo mjekun për udhëzime tjera.

TERVEYSVAIVAIN

Shërimi i kapsit

Ushqehu rregullisht dhe siguro kohë të mjaftueshme për këtë. Është gjithëashtu me rëndësi të pish mjaft dhe të merrësh me edukatë fizike.

- Ngrëni materie ushqyese që në brendësi përmbajnë fibër të patretshme, siç janë kokrrat e drithërave, perimet, pemët, manaferrat, arra, laithia etj.
- Perimet sa vijojnë janë të mira: lakrat, domatet, trangulli sallata, patatja, fasulet dhe karrotat.
- Nga prodhimet e qumështit ju propozojmë kos, dhe jogurta të ndryshëm.
- Nga prodhimet e drithërave ju propozojmë: bukën e vrugët, makarona të vrugët, puro nga kokrrat e plota misri, puro orizi.
- Mishi, peshku, edhe organet e brendëshme duhet të jen pak të yndyrshme, vezët dhe suxhuku gjithëashtu janë të mira.
- Pi nga dy gota ujë apo lëngje të lehta, mes aterive.
- Ikë nga të fërguarit e patateve, makaronave, buka e bardhë, burekët e mbushur me mish, nga mishrat e fërguara të yndyrshëm, ëmbëlsirat, çaji, sheqeri, dhe nga çokollatat.
- Ecëni, vraponi, ngjituni në porta dhe ushtroni për çdo ditë. Ushtroni ndonjë sport së paku dy herë në javë.

Në qoftë se edhe mbas udhëzimeve të dhëna me lart vërehet se ende vuani nga kapsi, vizito mjekun ose infermierin, ata sipas nevojës do të japin këshilla dhe barna për shërim të kapsit.

TERVEYSVAIVAIN

Sëmundjet ngjitëse

SHËRIMI I SHKURJES SË BARKUT

Shpesh sëmundja e shkuarjes së barkut është e shkaktuarë nga viruset apo bakteret. Në atë mundë të paraqiten gjithëashtu, vjellje dhe temperaturë. Në sëmundjen e shkurjes së barkut shumë me rëndësi dhe kryesore është përdorimi i lëngjeve. Sepse gjatë kohës së kësaj sëmundje humbin shumë lëngje, dhe është e domosdoshme të kompenzohen me pije të mjaftueshme.

Me këtë sëmundje infektosh shumë lehtë nga jashtëçitja dhe nga të vjellurit, për atë arsye duart duhen të pastrohen shpesh dhe me kujdes.

Të rriturit

Pi shumë lëngje, ju nuk duhet të ngjini. Në qoftë se shkurja zgjatë më tepër se dy ditë, pyet për udhëzime në qendrën shëndetësore.

Fëmijët e moshës së çerdhës dhe moshës shkollore

Fëmijëve ju ipen lëngje të shumta, sikur ujë, lëngje, lëng akulloresh etj. Fëmija mundë të hajë gjithëashtu ushqim çfarë ja ka ënda atij. Prodhimet e tharta të qumështit qetësojnë barkun. Në barnatore mundë të bleni fëmijëve Osmosal* pije për shkurje të barkut. Në qoftë se shkurja zgjatë me tepër se dy ditë, pyet për udhëzime në qendrën shëndetësore.

Foshnjët

Foshnjeve sëmundja e shkuarjes së barkut është gjithëmonë qështje serioze. Për foshnje lëngjet janë një ndër më të nevojshmet. Qumështi i nënës apo qumështi artificial foshnjes mund t'i ipet normalisht. Si shtesë foshnjes duhet t'i ipet edhe ujë.

Gjendjen shëndetësore të fëmijut përcillenit me kujdes. Kontakto mjekun kur foshnja ka shkuarje të barkut. Në qoftë se fëmiju është i plogësht dhe pa fuqi, dergoje atë te mjeku.

TERVEYSVAIVAIN

Sëmundjet ngjitëse

UDHËZIME BARTËSVE TË HEPATITIT B

Hepatiti B është inflamacion i mëlçisë i shkaktuar nga virusi, i cili përhapet nëpërmjet gjakut dhe spermës. Pjesa më e madhe e të sëmuarve me këtë sëmundje nuk e vërejnë se janë të sëmuar me këtë. Disa nga të sëmuarit (afër 5 %) mbesin bartës të kësaj sëmundje dhe ata mund të infektojnë personin tjetër.

Në test gjakut është vertetur se ju keni hepatitin B. Gjaku me këtë virus të hepatitit B mundë ta infekton personin tjetër. Në qoftëse një sasi mjaft e vogël gjaku vjen në kontakt me plagën e freskët të personit tjetër, përmes lëkurës se gërrithur apo përmes jargëve personi tjetër mundë të sëmuret me hepatit B. Hepatiti B nuk depërton nëpërmes lëkures së padëmtuar.

Vepra kështu, që hepatiti B të mos përhapet:

- Tregoni se jeni bartës i hepatitit B, kur të vizitoni mjekun, dentistin, në laborator apo infermjerin në sportel.
- Pastrojeni dhe mbulojeni edhe plagët më të vogla me fasho. Leckat e ndytura me gjak duhet të hidhen me kujdes, paketoj në qese plastike para se ti hedhësh në shportën e mbeturinave.
- Mos huazoni tjerëve brushën e dhëmbëve dhe mjetet e rruarjes.
- Për shkak se mundë të infektoheni lehtë në marrëdhënie seksuale përdor gjithëmon prezervativ (kondom), për derisa e dini se partneri nukë është bartës i B hepatitit. Nëse edhe partneri i juaj është bartës i hepatitit B atëherë nuk ka nevojë që të përdoret prezervativ për hepatit B.
- Mos jepni gjak.

Në shtëpi vepra kështu:

- Rrobat e ndytura me gjak të lahen në makinë larëse në programin e rrobeve të bardha në + 90°C ose të shtihen paraprakisht në solucione dezinfektuese kloride.
- Enët e ushqimit të lahen mirë me deterxhent të zakonshëm.

Bisedo me mjekun apo infermierin për atë se sa shpeshë ju duhet të shkoni në kontrolli-me shëndetësore për shkak virusit të hepatitit B.

Personat, të cilët janë në rrezik të përhershëm për infektim me këtë sëmundje, mund t'i vaksionojm kundër hepatitit B.

TERVEYSÄVAIN

Sämundjet ngjitëse

TUBERKULOZA

Tuberkuloza është sëmundje ngjitëse e shkaktuar nga lloji i mykobakterjes. Në Finlandë tuberkuloza më herët ka qenë sëmundje e përgjithëshme në popullsi, mirëpo tash këtu, rastet janë zvogluar dhe të sëmuarit shërohen. Në përgjithësi lloji i kësaj sëmundje është tuberkulozë në mushkëri. Në organet tjera tuberkuloza manifestohet shumë rrallë.

Shumica nga pacientët mund të dijnë se janë të sëmuar nga tuberkuloza si psh. në kontrollim të mjeku apo nëpërmes kontrolimit fotografik rentgenologjik. Në fillim të sëmundjes nuk vrehen gjithëmon shenja apo simptome të karta: kollitje, pështymë, temperatura të vogla, djersitje natën dhe humbje të kondicionit. Për të vertetur dhe dalluar tuberkulozen nga sëmundjet tjera janë të nevojshme ekzaminimet në spital. Si përfundimtare për vertetim të tuberkulozes merret nga pështyma dhe mostrat tjera nga organizmi.

Infektimi dhe rreziku nga infektimi

Infektimi përhapet nëpërmes të sëmuarve të kësaj sëmundje, të cilëve pështyma vjen me mikroba basilike të tuberkulozes nga mushkërit. Gati të gjithë pacientet nuk janë infektues. Tuberkuloza nuk ngjitet nëpërmjet librave apo gjëseneve tjera. Vetëm tuberkuloza e mushkërive mund të është infektuese, llojet tjera të sëmundjes së tuberkulozit në përgjithësi nuk janë infektuese.

Evitimi prej infektimit dhe të infektuarit

Gjithëmonë gjatë kollitjes dhe teshtimës, përpara gojës përdorë faculetë! Mos u kollit në drejtim të personit tjetër! Pështymen e qitur në gotën që përdoret njëherë mbyllet me kapak dhe hudhet ashtu në mbeturina.

Të afërmit dhe rreziku për sëmundje

Me vertetimin e sëmundjes, nga ju duhet t'i dijmë personat me të cilët keni pas kontakte të shumta. Ju keni mundur të infektoheni nga ata apo ju vetë mund t'i infektoni ata. Është shumë me rëndësi të kontrollohen dhe të shërohen të gjithë ata, të cilët mundësisht kanë mundur të marrin këtë sëmundje.

Efektiviteti i barit shërues

Bari shërues për tuberkulozë është i ashtuquajtur chemoterapia. Shërimi është efektiv, në qoftë se vetvetiu ju përmbahesh udhëzimeve dhe bashkëpunon me personelin shërues.

Barnat

Nga tuberkuloza mund të shërohesh vetëm me anë të mjekimit me barna për një kohë të gjatë. Barnat shëruese në Finlandë në përgjithësi përdoren 9-12 muaj. Me marrjen e

TERVEYSÄVAIN

Sämundjet ngjitëse

TUBERKULOZA, vazhdon...

këtyre barnave për 1-2 javë nuk mund të shërohesh, edhe pse ndoshta më herët me antibiotik ja keni dalë të shëroheni. Të gjitha llojet e tuberkulozëve shërohen në mënyrë të njëjtë, d.m.th., me mjekim me barna për një kohë të gjatë.

Pengesat apo kundër efektet e barit shërues

Në kohën e some barnat për tuberkulozë shkaktojnë relativisht pak pengesa, në dyshim se ke çrregullime lajmëro personelin shërues që të kontrollojnë. Përdorimi i barnave për tuberkulozë dhe përdorimi i barnave tjera në të njëjtën kohë duhet të merret parasysh. Për atë arsye është me rëndësi, që mjeku të dijë për të gjitha barnat (barnat për sëmundjen e sheqerit, barnat për preventim të ngjizjes së gjakut, e-hapat etj.).

Përdorimi i barnave

Vetëm barnat mund t'i zhdukin bacilet tuberkulozes. Tuberkulozi shërohet plotësisht, nëse merrni barnat simbas udhëzimeve të dhëna për ato. Mos ndërro apo nderpre barin shërues simbas mendimit tënd.

Efkti i barit shërues zakonisht mbrenda dy apo tri jave largon rrezikun e infektimit. Edhe për këtë arsye marrja e barnave me rregull është shumë me rëndësi.

Duhani dhe alkoholi

Duhani është gjithmonë i rrezikshëm, mirëpo shumë më i rrezikshëm është atëherë kur mushkërit janë të sëmuara. Gjatë kohës së marrjes së barit shërues ikë përdorimit të alkoholit.

Barnat merrni rregullisht një herë në ditë, në atë kohë kur juve ju përshtatet më së miri! Mësojeni përmendësh emrat e barnave të cilat i përdoreni! Shkoni në kontrollime të vazhdueshme të caktuara! Në rast se keni vështësi kontaktoni vendin ku jeni duke u shëruar!

Për përmbajtje shpërblehesh - tuberkuloza shërohet përgjithmonë.

TERVEYSVAIN

Mostrat e urinës dhe jashtëqitjes

MOSTRAT E URINËS

Meshkujt

Mos urino se paku kater orë para dhënjes se urinës për analiza. Së pari pastroni duart. Pastaj pastroje mirë kokën e penisit. Lëshoje se pari pak urinë në zgavren e WC-së, ndërkohë mbushe epruveten e dhënur për mostra, dhe ne fund prap në zgavër të WC-së. Për rezultate informohesh sipas udhë zimeve të mjekut.

Femrat

Mos urino së paku katër orë para dhënjes së urinës për analiza. Së pari pastroni duart. Pastaj organet gjenitale të femrave. Lëshoje se pari pak urinë në zgavër të WC-së. ndërkohë ne epruveten e dhënur për mostra , dhe në fund prap në zgavër të WC-së. Për rezultate informohesh sipas udhëzimeve të mjekut.

MOSTRAT E JASHTËQITJES

- Jashtëqitjen e kryeni ne enën prej kartoni në të cilen është shtruar letër e WC-së.
  - Me lugen që është në kapakun e epruvetës, merr 3-4 lugë nga jashtëqitja dhe vendos në epruvetë.
  - Jashtëqitjen e marrun perzije në epruvet me 10 % e materjes se formalinit qe gjendet ne epruvetë.
  - Shikoni se në epruvetë se është emri i yt dhe data e sakt.
  - Mbylle epruveten me kapak dhe vendose atë në qese plastike.
  - Hidhe jashtëqitjen dhe letren e mbetur në zgavër WC-së dhe enën prej kartoni hudhe në mbeturina.
  - Pastroni duart me kujdes.
  - Mostrat e marra për analiza dergoni në laboratorium _____
- _____
- Për rezultate informohesh sipas udhëzimeve të mjekut.

Epruveta për mostra duhet të ruhet prej fëmijëve sepse materja e formalinit që gjindet në të është helmuese.

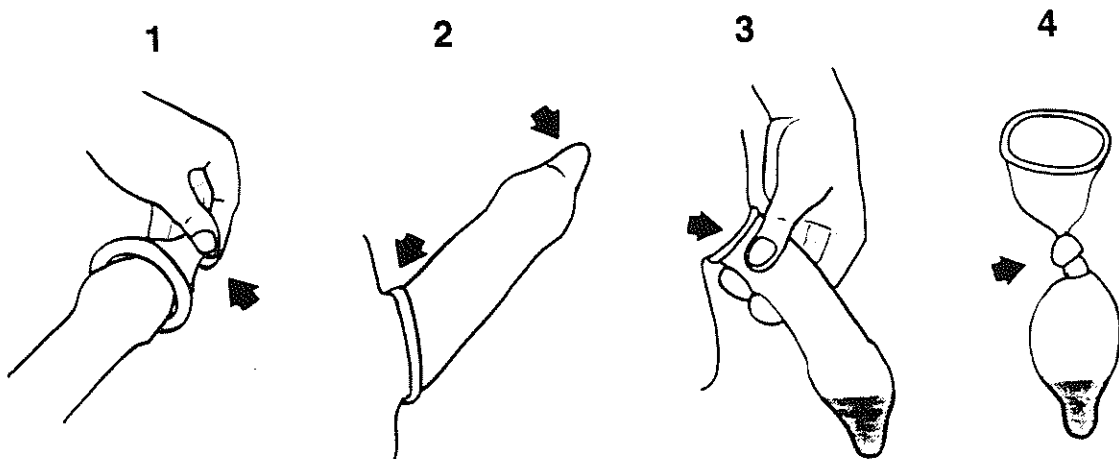
TERVEYSVAIN

Pëdorimi i prezervativit (kondomit)

Prezervativ mund të bleni nëpër shitore, kiosqe, barnatore, stacione të benzines etj. Në Finlandë janë në shitje prezervativ të llojeve me paketime të ndryshme.

Shiko në paketim datën e fundit të përdorimit së prezervativit. Mos i përdor prezervativet e vjetërsuar. Prezervativin mundë ta përdorni vetëm njëherë. Prezervativët e vjetërsuar apo të përdorur nuk ju mbrojnë nga sëmundjet venerike e as nga shtatëzania. Prezervativi duhet përdoret gjatë tër kohës së mardhënjes seksuale.

1. Hape me kujdes prezervativin e paketur, që të mos shkyhet prezervativi. Kape majen e prezervativit, largoje ajrin nga ai dhe mbështille penisin me prezervativ. Prezervativin vendose me dy duart.
2. Penisi mbështillet me prezervativ deri në fund. Maja e prezervativit duhet të lihet e zbrazët për spermë.
3. Pas masturbimit nxirre penisin menjëherë në të njëjtën kohë mbajeni prezervativin me dorë, me qëllim që të mos heqet ai para kohe.
4. Prezervativin e përdorur lidhe nyje dhe hudhe në shportën për mbeturina. Atë nuk guxon ta hedhësh në zgavren e WC-së, sepse prezervativi shumë lehtë mbyll kanalizin.

TERVEYSVAIVAIN

Vaksinat

PSE VAKSOINOHEMI?

Me vaksionimin e fëmijës dhe familjes së tijë kanë dobi të gjithë, sepse me atë pengohet përhapja e epidemive në popull. Vaksionimi është mënyra më e mirë me të cilën mund të zhduken plotësisht sëmundjet nga globi i tokës. Në këtë mënyrë është zhdukë lija.

QKA ËSHTË VAKSIONIMI?

Vaksionimi në princip është i thjeshtë dhe i natyrshëm. Me vaksionim organizmi vjen në kontakt me të njëjtit shkakëtar të sëmundjes sikurse në sëmundjet ngjitëse mirëpo në formë të parrezikshme. Vaksina mbron organizmin e njeriut duke u bazuar në atë që ai vet krijon imunitet ndaj epidemis.

VAKSINAT MIRREN VULLNETARISHT

Të gjitha vaksinat që jipen në Finlandë nëpër klinika mirren pa pagesë dhe vullnetarisht.

PSE ËSHTË I NEVOJSHËM VAKSIONIMI?

Në Finlandë higjiena është në nivel dhe të sëmuarit serioz dergohen menjëherë te mjeku. Finlanda dhe të huajt që banojnë këtu janë në kontakte të përherëshme me njerëzit që banojnë në vende tjera. Udhëtimet jashtë shtetit dhe musafirët e familjes shtojnë mundësin e infektimit. Fëmiju dhe i rrituri i pavaksionuar mund të sëmuret me epidemi infektuese, kundër të cilës nuk kanë materje mbrojtëse.

KUR NUK BËHET VAKSIONIMI?

Nëse fëmija ka temperaturë vaksionimi shtyhet, përderisa t'i kaloj temperatura. Kollitja, shkuarja e hundës apo përdorimi i barnave nuk janë pengesë për vaksionim. Në qoftë se personi është tejet i ndieshëm në ndonjë materje të vaksines, ai nuk vaksionohet. Në imunitetin tejet të dobësuar (si psh. leukemia) mundë është pengesë për vaksionim. Për këto çështje bisedo përpara me mjekun ose infermierin.

TERVEYSÄVAIN

Vaksinat

ME VAKSINAT KLINIKAVE SHËNDETËSORE EVITOHEN 10 SËMUNDJE

1. Tuberkuloza

Në Finlandë tuberkuloza është ende deri në atë masë, që mund të infektohet si fëmija ashtu edhe i rrituri. Tuberkuloza zhvillohet ngadal dhe mund të dëmtoj organe të shumta në organizëm. Forma e përgjithëshme e manifestimit të asaj është tuberkuloza në mushkëri. BCG-vaksina Calmet mbron nga tuberkuloza.

2. Kolla e bardhë (pertussis)

Është sëmundje e organeve të frymëmarrjes. Kjo ka manifestimet e veta të shpeshta të përcillura me vjellje dhe perfundojnë me shpërthim kollitjesh. Fëmijëve të vegjel kolli i bardhë është shumë i rezikshëm. Mjekim të kësaj sëmundje nuk ka. PDT-apo vaksina e trefisht mbron fëmijët nga kolla e bardhë deri në moshën e shkollore.

3. Difteria

Është sëmundje që manifestohet me temperaturë dhe shkakëton ndezjen e fytit. PDT- vaksina mbron nga difteria.

4. Sharrëza, Tetanoza (Tetanus)

Njeriu infektohet me këtë epidemi, në qoftë se bakteret të cilat gjenden në tokë depërtojnë në organizëm si për shembull nëpërmes plagës. PDT-vaksina mbron nga sharrëza, (tetanoza).

5. Polio (Poliomyelitis), paraliza fëmijëve

është një sëmundje infektuese e zakonshme në vendet e zhvilluara. Në Finlandë kemi arritur të zhdukim me ndihmen e vaksines. Polio vaksina mbron me sukses nga epidemia.

6. Sëmundja hemofilit

Hemofilus (Hib) bakteret shkakëtojnë sëmundje serioze infektuese: helmim, infeksion membranës së trurit, infeksion të grykës së fytit dhe kallje të mushkërive. Hib-vaksina mbron nga sëmundja e hemofilit.

7. Fruthi (morbilli)

ngjitet shumë lehtë. Në vazhdim fruthi shkakëton edhe sëmundje të tjera, sikur kallje të mushkërive dhe infeksion në membranën e trurit. MPR-vaksina mbron nga fruthi.

8. Shytat (parotytis)

Në përgjithësi është sëmundje e virusit të lehtë. Te meshkujt kjo sëmundje mund të paraqitet me infeksion në testise, mund të shkakëtoj atë që mashkulli nuk mund të bëhet babë. Virusi i sëmundjes së shytes mundë të shkakëtoj gjithëashtu edhe inflamacion të trurit apo membranës së trurit. MPR-vaksina mbron nga sëmundja e shytes.

9. Rubeola (rubella)

është sëmundje e lehtë e shkakëtuar nga virusi. Rubeola në kohën e shtatëzanis, mundë shkakëtoj dëme edhe foshnjës ende të palindur. MPR-vaksina mbron nga rubeola.

10. Hepatiti B (HBV)

mund të shkakëton inflamacion të mëlçis apo sëmundjen e vërdhezës. Menjëherë pas ekspozimit të virusit të hepatitit B vaksina dhe antitruapat e dhënë mundë ta evitojn infektimin. Mjekim për përmirësim nuk ka.

TERVEYSÄVAIN

Vaksinat

PROGRAMI I VAKSIONIMIT TË FËMIJËVE

Fëmiju i posalindur është i mbrojtur mirë kundër sëmundjeve infektuese. Ai, gjatë kohës së shtatëzënis nga nëna ka marrë antitropa. Ato mbrojnë së bashku si qumështin e gjirit edhe fëmijën nga ato sëmundje që nëna vetë është immune. Imuniteti i fëmijës i marrur nga nëna mund të zgjatë disa muaj.

Vaksinimi fillon menjëherë kur organizmi i fëmijut është i gatshëm të formoj antitropa. Mbrojtja më e mirë kundër sëmundjeve ngjitëse mirret, në qoftë se programi i vaksinimit së klinikës respektohet dhe i kushtohet kujdes i veçantë.

PROGRAMI I VAKSIONIMIT TË FËMIJËVE

<u>Mosha e fëmijës</u>	<u>Vaksina</u>
<u>< 1 javë</u>	<u>BCG</u>
<u>3 muaj</u>	<u>PDT I</u>
<u>4 muaj</u>	<u>PDT II dhe Hib I</u>
<u>5 muaj</u>	<u>PDT III</u>
<u>6 muaj</u>	<u>Polio I dhe Hib II</u>
<u>12 muaj</u>	<u>Polio II</u>
<u>14-18 muaj</u>	<u>MPR I dhe Hib III</u>
<u>20-24 muaj</u>	<u>PDT IV dhe Polio III</u>
<u>6 vjet</u>	<u>MPR II dhe Polio IV</u>
<u>0,1.6 muaj</u>	<u>HBV *</u>

* fëmijës të posalindur, të nënes bartëse e virusit hepatitit B.

TERVEYSVAIN

Vaksinat

VAKSINA BCG E FEMIJUT

Fëmiju ka marrë BCG vaksinen, e cila e mbron atë nga tuberkuloza. Reaksionet në këtë vaksinë janë sa vijon: 2-3 javë pas marrjes së vaksines në vendin ku është marrë vakcina forcohet. Më vonë ngadal ndryshon në fluskë të lagësht. Fluska e lagët duhet te mbulohet me fasho të terur .

Përafërsisht pas katër jave fluska e lagët zakonisht ndryshon në formë kore, e cila heqet 5-6 javë pas vaksionimit. Në atë vend mbetet plagë me madhësi 5-10 milimetra, e cila shërohet mbrenda 10-13 javëve. Nga kjo vaksinë do mbetet një shenjë e bardhë dhe e rrumbullakët. Në qoftë se reaksionet nga kjo vaksinë zgjatën me tepër se normalisht apo fëmijës i manifestohen simptome tjera, kontakto infermierin e këshilltores.

TERVEYSVAIN

Vaksinat

POLIO VAKSINA

Polio vakcina ju mbron kundër sëmundjes së ashtuquajtur poliomyelitis. Pa këtë vaksinë egziston mundësia të paraqiten paraliza të ndryshme. Në Finlandë fëmijët dhe të rriturit i vaksionojm kundër sëmundjes së polios dhe në këtë mënyrë ne kemi zhdukë këtë sëmundje nga shteti ynë.

TETANOZ VAKSINA

Tetanoz d vakcina jep mbrojtje kundër dy sëmundjeve, të cilat janë tetanoza dhe difteria.

Simbas programit të përgjithshëm Finlandez për vaksionim, fëmijët e moshës së shkollorë vaksionojmë në organizatën shëndetësore të shkollës, dhe fëmijët nën moshën shkollorë vaksionojm në kshillimorën e fëmijëve.

Programi i vaksionimit për të rritur sa vijon:

Polio I	
Td	menjëherë
Polio II	
TD	pas dy muajve
Polio III	
Td	pas një viti

Eshhtë me rëndësi, që t'i merrni të tri vaksinat për shkakë të mbrojtjes së mjaftueshme. Të dyjat së bashku kanë efekt 10 vjet.

Këto vakcina merren vullnetarisht dhe janë pa pagesë.

TERVEYSVAIVAIN

Të drejtat e pacientit

Ligji për të drejtat dhe statusin e pacientit përmirëson të drejtën e sigurimit të pacientit dhe lehtëson bashkëpunimin me puntorët shëndetësor. Në mardhënje me ligjin hyjnë të gjitha shërbimet shëndetësore të cilat i ofrojnë entet sociale dhe të shëndetit.

Në praktikë domethën sa vijon:

- Pacienti vet pajtohet për shërim.
- pacientit i sqarohet se si është gjendja e tij shëndetësore, gjithë se çka ndërmirret për shërimin e tij, çfarë mund të është rreziku dhe mënyrat e mundëshme tjera të shërimit.
- Pacienti i cili është në radhë për shërim, e është i detyruar të pres ai duhet të njoftohet për shkakun e pritjes dhe përafërsisht kohën se sa duhet të pres.
- Pacienti i cili është i pakënaqur me shërim, mundë të ankohet në institutin shëndetësor.
- Në institutet shëndetësore gjinden ndihmës të autorizuar për pacient.

Gjithë banorët që jetojnë në Finlandë, për gjendjen e tyre shëndetësore kanë të drejtë për shërim dhe sigurim shëndetësor në të gjitha suazat dhe në kufijt e kapaciteteve të cilat janë në disponim.

Pacienti ka të drejtë për shërim të plotë dhe respekt. Shërimi duhet të është i organizuar në atë mënyrë, që mos të ofendohet intimiteti, serioziteti apo nderi i pacientit. Sipas mundësive, merret parasysh gjithëashu edhe gjuha amëtare, kultura dhe personaliteti i pacientit. Kur në pyetje është fëmija, duhet merret parasysh edhe nevoja për antarët tjerë të familjes.

PAJTIMI DHE MIRËKUPTIMI

Me ligjin e ri nukë zvoglohet përgjegjësia e punëtorve medicinal në lidhje me zgjedhjen e mënyres së shërimit. Para se gjithash, vendimi dhe mënyra e shërimit duhet të bëhet me pëlqimin dhe në mirëkuptim me pacientin. Në qoftë se Pacienti refuzon ndonjë shërim apo intervenim mjekësor, atëherë duhet të kërkohet ndonjë metodë tjetër e shërimit.

Kurë është fjala për intervenime të vogla, me lajmërimin vet pacientit për ndihmë konkludohet si pajtim i tij për shërim. Mirëpo sipas rregullave, gjithëashu në bisedë me pacientin duhet të sqarohet edhe pyetja në lidhje me pajtimin për shërim. Për atë arsye është me rëndësi, që pacientit ti spjegohet se si është gjendja e tij shëndetësore, gjithë se çka ndërmirret për shërim, rreziku i mundshëm dhe cilat janë mënyrat e mundëshme të shërimit.

Ligji i obligon puntorët shëndetësor, që prej fillimit të dhënjes së ndihmës së parë edhe gjatë shërimit t'i japin pacientit informime të mjaftueshme dhe të karta për gjendjen.

Në qoftëse Pacienti dhe personeli nuk kanë një gjuhë të përbashkët, duhet të thirret përkthyesi. Përkthyesi duhet edhe në rastin kur bisedohet me pacient me të meta në të folur dhe në ndëgjim.

Personeli mjekësor, është i kujdesëshëm që çështjet në lidhje me shërimin dhe të dhënat mbi pacientin, të dhënat nuk japin personave të huaj pa lejen e pacientit.

Ndihma e domosdoshme mjekësore ipet edhe pa pëlqim, atëherë kur Pacienti është pavetëdije dhe gjendja e tij është në rrezik për jetë ose shëndet.

Sosiaal- ja terveystoimintöiden esittöitä 1993:2 / ohje (19) Käännös: Tulkkiokeskus Lingua Nordica

Potilaan oikeudet/albania/saa kopioida

TERVEYSÄVAIN

Të drejtat e pacientit

Në qoftë se dihet, se çfarë ka qenë dëshira e pacientit në lidhje me shërim para ramjes në komë, punohet sipas asaj.

Në qoftë se pacienti nuk mund të vendos për shërimin e tij për shkaqe, si për shembull me të meta mentale ose plogështis në pleqëri, para marrjes së vendimit të rëndësishëm për shërim, personeli mjekësor kërkon nga të afërmit e pacientit për mendimin e tyre për shërim.

SHËRIMI I TË MITURVE

Kur fëmija si pacient shërohet, parasysh merret mendimi i tij. Në disa raste i riu mund të është mjaft i pjekur që ai të vendos për shërimin e vetë. Në atë rast i riu ka të drejtë të ndalojë që të dhënat e tij mbi shërimin dhe gjendjen shëndetësore të mos ipen prindërve dhe të afërmeve tjerë. Për pjekurin e personit të ri në këto raste përgjegjës janë mjekët ose profesionistët tjerë.

Ligji mbron pacientet e mitur ashtu që prindët nuk kanë të drejtë ta refuzojnë dhënjen e ndihmes, me të cilën ndihmë shpëtohet jeta e të miturit ose iket nga rreziku që mund të çfaqet në gjendjen e tij shëndetësore.

PRITJA PËR SHËRIM

Në qoftë se pacienti përkohësisht apo nuk pranohet për shërim, atij duhet t'i sqarohet shkak. Në qoftë se pacienti ka ardhur në vend të gabuar për shërim, ai udhëzohet që të shkojë në vendin e duhur. Pacienti i cili është i detyruar të pres për shërim duhet të lajmohet se sa do zgjatë pritja.

SHËNIMET MBI PACIENTIN

Pacienti ka të drejtë të shikoj se çka është shkruar në kartonin e tij shëndetësor, dhe sipas nevojë ta përmirësojë ato.

Të dhënat e shënuara në kartonin shëndetësor të pacientit mbahen sekrete. Personeli mjekësor këto të dhëna nuk guxon t'i japë të huajve pa autorizim me shkrim nga pacienti. Për të huaj konsiderohen të gjithë ata përveç personelit mjekësor në repart të cilët janë të angazhuar në shërim të pacientit.

Të afërmit e pacientit, si të afërmit dhe anëtarët tjerë të familjes në këtë rast konsiderohen si të huaj.

Në rast se pacienti nuk mundet të vendos për shërim, të afërmeve apo anëtarve të familjes u ipen informata të nevojshme për të gjetur zgjedhjen më të dëshirueshme për shërim të pacientit. Në rast se pacienti në gjendje të pavetëdijëshme është marrë për shërim, për këtë duhet të informohet më i afërmi i familjes së tij, anëtar i familjes apo ndonjë person i afërt, në qoftë se nuk ka dyshim se pacienti nuk do të është kundër asaj.

Në raste të rralla të jashtëzakonshme e drejta e pacientit për të kërkuar shënime të veta nga kartoni shëndetësor mund të është e kufizuar, në qoftë se konkludohet se ajo mund të shpijë rrezik serioz për jetë dhe shëndet të pacientit.

TERVEYSAVAIN

Të drejtat e pacientit

JURISTI PËR PACIENT

Juristi për pacient këshillon pacientin për të drejtat e tij dhe ndihmon atë të përshkruaj ankesë, ngrit akuzë apo kërkes për kompensim në të holla. Në qoftë se pacienti nuk është i kënaqur me shërim apo sjelljes ndaj tij, ai mund të ankohet në drejtorin e repartit. Pacienti ka rast që me shkresë në mënyrë të thjeshtë ta shprehë mendimin për personel të repartit. Në të njëjtën kohë, duke u bazuar në shkresë, reparti do të ket mundësi që shpejt të përmirësoj gabimin.

Nëse gjatë shqyrtimit të vërejtjes vjen, si p.sh. deri te ndonjë gjobë me të holla apo padisciplin nga pacienti, juristi i pacientit ndihmon pacientin që çështja të shtyhet për shqyrtim të mëtutjeshëm. Dhënja e vërejtjes me shkrim, nuk kufizon të drejten e pacientit për formimin e ankeses për shërim të dobët apo sjellje ndaj tij, ndaj organeve kompetente shëndetësore të cilat janë përgjegjëse për shërim.

- 1993: 1 Perhetukitoimikunnan välimietintö.
2 Yksinhuoltajat ja elatusvelvolliset - taloudellinen asema ja tukivaihtoehdot.
3 Päivi Hakola. Auta äitiä, suojele tytärtä! Naisten ympärileikkaus - uusi terveyskasvatuksellinen haaste Suomessa.
4 Markku Pekurinen. Kilpailun esteitä Suomen terveydenhuollossa.
5 Euroopan neuvosto. Vammaispoliittinen kokonaisuohjelma. Pariisi, marraskuu 1991.
6 Pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden infektio-ongelmien ehkäisy.
7 Kertomus romaniasiain neuvottelukunnan toiminnasta 1990-1992.
8 Veteraanikuntoutuksen suuntaviivat 1990-luvulle. 1.-2.12. 1992 Peurungan kuntoutumis- ja liikuntakeskuksessa pidetyn seminaarin alustukset.
9 Arto Koho. Sosiaaliturva ja aikuiskoulutus.
10 Kustannukset. Pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden vastaanoton kustannusten korvaaminen.
11 Perhetukitoimikunnan mietintö. Lapsikorotusjärjestelmien vaihtoehdot.
12 Pirjo Marjamäki. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksut kunnissa.
13 Rakennusalan työterveyshuoltojaoksen muistio.
14 Terhikki Mäkelä. Pakolaisperheiden ja päivähoidon kohtaaminen.
15 Turvapaikanhakijoiden toimeentulotuki. Pakolaistoimiston ohjeita ja sovellutuksia vastaanottoasemien ja -keskusten työntekijöille.
16 Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisut vuonna 1992.
17 Sosiaali- ja terveysministeriön taloussääntö 1.6.1993.
18 Yhteenveto sosiaali- ja terveydenhuollon kertomuksesta 1992 : koko maa.
19 Veteraaniprojekti 1992.
20 Anne Kauhanen-Simanainen. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan kirjastot ja tietopalvelut muutostilanteessa - mahdollisuudet ja uhat.
21 Maatalousyrittäjien lomituspalvelut. Tilastoja vuodelta 1992.
22 Terveysseuranasto. Terveysavain - Hälsönyckel suomi - ruotsi.
23 Terveysseuranasto. Terveysavain englantia.
24 Terveysseuranasto. Terveysavain venäjä.
25 Terveysseuranasto. Terveysavain serbokroatia.
26 Terveysseuranasto. Terveysavain vietnam.
27 Terveysseuranasto. Terveysavain arabia.
28 Terveysseuranasto. Terveysavain somali.
29 Terveysseuranasto. Terveysavain ranska.
30 Terveysseuranasto. Terveysavain persia.
31 Vammaisneuvosto ja vaikuttaminen. Seminaariraportti.
32 Terveysseuranasto. Terveysavain albania.